

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Quæstio I. De Voluntario, & Involutario.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-84303)

TRACTATUS
THEOLOGICUS
In Primam Secundæ
D. THOMÆ AQUINATIS
De Actibus humanis.

Ideri posset præsens Tractatus potius ad Theologiam moralē spectare: at vel maximè speculativæ est proprius, cuius est, fundamenta moralis disciplinæ, num firma sint, examinare. Estque hoc magnum discrimen inter utriusque hujus scientiæ auditores, quod casum solorum notitiâ instructi discipuli sèpè credere debeant, quod speculativi Theologi sciunt: quod illi superiorem duntaxat structuram, & artificum, seu auctorum, nomina nôsse contenti, profundiora arcana sèpius non ingrediantur: hi verò intima, & infima, seu fundamentales etiam lapides, perscrutari doceantur. Agit autem Angelicus de actibus humanis in 1. 2. à questione 6. Nos Tractatum hunc in duas Disputationes dividimus: in prima universaliter de actuum moralitate agemus: in secunda peculiariter de conscientia tractabimus.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum.

2. **T**heologi communiter, secuti Angelicum, Tractati de beatitudine subjungunt Tractatum de actibus humanis, seu moralibus; quippe isti sunt media, quibus ultimum finem consequi oportet. Per actus autem humanos non intelliguntur hic omnes illi, qui quomodocunque ab hominibus proficiscuntur: sed soli illi, qui morales, sive, ut infra dicemus, voluntarii, ac liberi sunt, & aliquo modo ad finem ultimum referuntur, hoc est, vel ad illum ducant, si boni, vel ab eo abducunt, si mali sint, vel, si indifferentes in individuo possibles sint, eum saltem, ut non prohibentem, respiciunt. Et de his modò ex professo agemus: quanquam sèpe incidenter facienda mentio erit de actibus etiam involuntariis, seu indeliberatis. Sit itaque

QUESTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Voluntarium,
& Involuntarium.

3. **A**ristoteles 3. Ethic. 1. ait, voluntari, um esse, cuius principium est in agente, cognoscere singula, in quibus est actus. Hæc definitio, licet, in plures alia ab eodem Philosopho traditæ, explicatio indiget, cum aliis tolerari potest; quia etiam S. Thomas 1. 2. q. 6. artic. 1. & alii communiter eam, saltem quoad substantiam, admittunt. Potest autem sic explicari, ut sensus sit: Voluntarium est, quod est à potentia appetitiva cum præcognitione finis. Et sic principium in agente erit potentia appetitiva in volente, at cognoscere singula est cognitio finis, seu eorum singulorum, quæ voluntaria sunt.

4. Requiritur itaque ad voluntarium primum, ut potentia appetitiva sit principium voluntarii; quia, in quod non influit voluntas, id non est voluntarium, quamvis possit esse volitum. Sic homicidium, quod quidem ego desideravi fieri, sed non jussi, nec suasi, néque inscio, & nec physicè, nec moraliter influente, ab alio patratum est, est mihi quidem volitum, sed non voluntarium, aut imputabile. Potest autem voluntas esse principium, vel metaphysicum tantum, quale est voluntas Divina, respectu volitionum contingentium, quæ sunt DEO voluntariæ, & sunt a voluntate Divina tantum ut potentia metaphysica, non verò physicæ; quia sunt voluntati Divina realiter identificatae, ut dictum in tract. de Deo à n. 521. Vel potest voluntas esse principium physicum, quale est voluntas hominis respectu suarum volitionum, quas physicè producit. Potest item esse principium tantum mediatum, quale est respectu actuum externorum, quos imperat, saltem, si fiant ab alio ex mandato volentis; si enim fiant ab ipso volente, cum potentia etiam externæ sint, saltem inadæquatæ, identificatae cum anima, quæ altè reliter voluntas, in aliquo sensu voluntas est principium immediatum istorum actuum:

5. Secundò. Voluntarium debet esse à voluntate affectivæ, sive cum inclinazione ad ipsum; nec sufficit, esse à voluntate tantum physicè; nec enim est voluntaria e. g. ad generatio strumæ, quam-

quamvis realiter fiat à voluntate, seu anima: nec est voluntaria generatio habitus, quem voluntas producit: neque etiam DEO sunt voluntaria nostra peccata, quamvis in ea physice influat ejus omnipotentia, quæ est realiter voluntas.

Tertio. Voluntarium debet esse *cum præcognitione finis*. Ubi notandum, creaturam rationalem, quandocunque operatur moraliter, intendere tempore aliquem finem, saltem negativè ultimum; debet enim intentio agentis in aliquo quietescere: & quicunque aliquam rem facit, vel facit illam propter se ipsam, & tunc ipsa est finis: vel facit eam propter aliud, & tunc hoc aliud est finis, ut est clarum. Hunc ergo finem debet voluntariè agens præcognoscere: imò non tantum debet præcognoscere finem negativè ultimum, sed etiam relationem, vel conducētiā, aut proportionem actus, vel illius rei, quæ sit, aut ordinatur, ad finem, ut ait Angelicus 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. nam nec actus voluntatis internus, nec actus externus imperatus, est voluntarius, nisi secundum id, quod est cognitum in objecto; non enim operatur quis voluntariè, nisi sciens, & volens: unde omnes excusant Jacobum Patriarcham ab adulterio, ex eo, quod ignorans accesserit ad Liam, tunc nondum suam.

6. Quartò. Voluntarium perfectum debet esse cum cognitione finis formalis; et si enim in bruis detur aliquod voluntarium imperfectum, scilicet inclinatio appetitus in suum bonum, non tamen est voluntarium perfectum, ut expressè tradit Angelicus 1. 2. quest. 6. artic. 2. in corp. quia, licet bruta finem cognoscant materialiter, hoc est, rem, quæ ipsis est bona, & quam appetunt, tamen non cognoscunt formaliter, seu per cognitionem comparativam finis cum mediis, & proportionis istorum ad illum. Quare voluntarium perfectum tantum datur in creaturis rationalibus: in inanimatis autem nec datur voluntarium imperfectum; eo quod omni prolsus cognitione careant.

7. Jam voluntarium multiplex ab auctoribus assignatur. Primum est voluntarium *formale*, seu *elicitum*, quod est ipse actus voluntatis, qui juxta quosdam formaliter vult se ipsum, etsi volitio sui ipsius: & hæc opinio videtur vera, saltem in aliquibus casibus, e. g., in volitione legislativa, donatione &c. debetque juxta hanc sententiam admissi, quod volitio, aliquo modo etiam formaliter, præcognoscatur: sed hæc controverbia non est hujus loci. Saltem negari non potest, quod volitio velit se ipsam interpretativè, & pariter ita cognoscatur, quatenus scilicet, qui cognoscit, & vult objectum, ut bonum suæ amplexioni (quæ est ipsa volitio) etiam interpretativè cognoscit, & vult ipsam amplexionem. Secundum est voluntarium *formaliter tale*, quod idem est, ac directum, de quo paulo post.

Tertium est voluntarium *objectivum*, quod est ipsum objectum, in quod tendit volitio. Quartum est voluntarium *actuale*, quando scilicet volitio actualiter adhuc existit. Quintum voluntarium *virtuale*, quando non amplius volitio existit in se, sed tamen in aliquo suo effectu, e. g. voluit quis recitare Breviarium: deinde sub recitatione involuntariè distrahitur, & tamen pergit: recitatio ista, involuntariè distracta, est voluntaria virtualiter; quia scilicet prior volitio

perseverat adhuc in effectu suo, scilicet in ipsa externa recitatione. Sextum est *habituale*, quando volitio præcessit, sed nec in se, nec in effectu existit, neque tamen etiam est retractata.

8. Septimum *interpretativum*, quod tunc datur, quando nulla volitio objecti revera data est, sed tantum habetur causa ita interpretandi voluntatem alterius, quod scilicet, si aliquid sciret de objecto, habiturus esset volitionem circa ipsum. Hinc ad actiones, que prærequirunt positivum actum superioris, non sufficit voluntarium interpretativum, e. g. non sufficit ad audiendas confessiones interpretativa tantum approbatio Episcopi, sed debet præcessisse actualis: at quando actio tantum exigit, superiorum non esse invitum, sufficit voluntarium interpretativum, e. g. ut sacerdos licet sacram dicat, sufficit, eum posse moraliter judicare, Episcopum, vel alium superiorum id volitum, si sciret circumstantias, quæ sacram exigunt. vide Suarez 1. 2. tract. 2. de voluntario disput. 1. sed. 4. num. 4.

Octavum *præsumptum*, quod non est idem cum interpretativo, sed tunc datur, quando non tantum præsumitur alter habiturus volitionem, ut sit in interpretativo; sed præsumitur, actu habere volitionem circa objectum, saltem universalē, & implicitam, quæ etiam hoc objectum complectatur. In hoc tamen convenienter ista duo, quod tam interpretatio, quam præsumptio, non sit in volente, sed in alio interpretante, vel præsumente de alterius voluntate.

9. Nonum *explicitum*, quando quis aliquid explicitè, & clare, in se vult. Decimum *implicitum*, quando quis habet voluntatem universalem, quæ se etiam ad hoc objectum, his vel illis circumstantiis vestitum, extendit. Undecimum *expressum*. Hoc, si non sumatur pro eodem cum directo, datur tunc, quando externo signo manifestatur. Duodecimum *tacitum*, quando non ita manifestatur: quamvis aliquando tacitum confundatur cum præsumpto, de quo paulo ante. Decimuntertium *voluntarium directum*, seu *voluntarium in se*, quando quis ipsam rem immediatè in se vult. Decimumquartum *indirectum*, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum; tunc enim effectus est indirectè voluntarius; si quis autem nullo modo præcognovit effectum secuturum, tunc hic est casualis. Hoc voluntarium directum, & indirectum, alii appellant *voluntarium in se*, & *voluntarium in causa*. Decimumquintum voluntarium *positivè tale*, quod causatur à volitione positivè. Decimumseximum voluntarium negativè, quod oritur ex omissione actionis, vel alterius rei, quam debuisset is ponere, cui effectus secutus imputatur. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. & Thomistæ, hoc vocant *indirectum*, sicut voluntarium positivè vocant *voluntarium directum*: alii explicant, ut nos superius: sed de his iterum n. 21.

10. Decimumseptimum voluntarium *sponsaneum*, seu purum, quod non habet admixtam nolitionem inefficacem. Decimumoctavum voluntarium *mixtum*, quod adjunctam habet nolitionem inefficacem, adeoque secundum quid est involuntarium. Decimumnonum voluntarium *simpliciter tale*, quod vel est purum, vel habet adjunctam tantum nolitionem inefficacem. Vigesimum voluntarium secundum quid, quod habet

habet adjunctam nolitionem efficacem, adeo que est simpliciter involuntarium. Vigesimum primum voluntarium *in se ipso*, hoc est, in volente (nam si tantum esset voluntarium in objecto, non differret a directo) quando scilicet is, cui voluntarium objectum dicitur, habuit actum voluntatis. Vigesimum secundum voluntarium *in alio volente*, quando scilicet alius voluit, cuius volitus mihi imputatur: & sic Vaszquez, Torres, Salazar, & alii, volunt, nobis voluntarium fuisse peccatum originale: attamen Bellarminus, Toletus, Cornelius, Salmeron, aliisque apud Oviedo, volunt, peccatum originale nobis fuisse voluntarium in nobis ipsis; quia volitus, quo fuit physicè Adami, fuit moraliter nostra. Vigesimum tertium voluntarium *necessarium*, quando scilicet voluntas necessaria in objectum fertur: sic Beati necessariò amant DEUM. Vigesimum quartum voluntarium *liberum*, quando voluntas liberè objectum amplectitur, sicut amplectitur peccata, & opera meritoria.

11. Sicut autem hucusque locuti sumus de voluntario, ita proportionaliter discurrendum est de involuntario: circa quod tamen observandum, aliud dici *involuntarium negative*, aliud *privative*, aliud *positivè*: sed priores duo modi loquendi sunt improprii; nam in primis pura negatio volitionis non facit propriè involuntarium; datur enim etiam in lapide, cui nihil est involuntarium: sed nec sola privatio, seu negatio volitionis in subiecto capaci, facit strictè involuntarium; quamvis enim homo (qui est subiectum capax nolitionis) dormiens, aut non cogitans, vel etiam sponte non eliciens volitionem, quando eam elicere posset, seu quando illa pro libitu ipsius esset ipsi debita, quamvis, inquam, talis homo non habeat volitionem circa plurima, non tamen dicuntur illa ipsi involuntaria: quare propriè involuntarium est, quod est positivè tale, quando scilicet habetur positiva nolito objecti.

12. Hac autem nolito potest esse efficax, vel inefficax. Si est inefficax, adeo que *compossibilis* cum volitione efficaci, facit tantum *involuntarium secundum quid*. Si est efficax, tunc vel est *efficax effectivè*, hoc est, ut objectum re ipsa excludat, aut impedit: vel tantum est *efficax affectivè*, hoc est, ut objectum quidem non excludat, sed tantum omnem affectum, & inclinationem efficacem ad objectum. Si primum, non facit involuntarium, propriè dictum; quia non dicitur involuntarium, nisi objectum existens, & contrarium voluntati; atqui in hoc casu objectum non existit: si secundum, facit involuntarium simpliciter, ut patet consideranti.

Unde, licet volitus, & nolito, se eodem modo habeant ad denominandum volitum, aut nolitum, non tamen eodem etiam modo se habent ad denominandum voluntarium, & involuntarium; quia volitus efficax effectivè, utpote inferens existentiam objecti, denominat id voluntarium: non autem nolito efficax effectivè denominat id involuntarium, sed tantum nolitum; quia existentiam ejus excludit. Econtra volitus tantum affectivè efficax non denominat objectum voluntarium, sed tantum volitum; quia, vel non datur tunc objectum, vel non influit volitus; alias esset efficax effectivè: unde in hoc casu tantum volitus est voluntaria, sicut in

priori nolito. Nolito autem affectivè efficax denominat objectum involuntarium; nam haec non excludit existentiam objecti: neque debet esse incompossibilis cum absoluta permissione objecti; nam e. g. DEO sunt simpliciter involuntaria nostra peccata, quamvis ea permittantur: neque etiam debet esse incompossibilis cum omnibus affectu conditionato ad rem, si alia ellen circumstantiae; nam mercatori simpliciter est involuntaria retentio mercium, quas in periculo naufragii alius, ipso invito, retinet, quamvis eam retentionem velit conditionatè, si scilicet periculum abesset. Notandum etiam discrimen aliquod inter voluntarium, & involuntarium in causa: nam voluntarium *in causa* est, cuius unica tantum causa voluntaria est, et si reliqua sint nolitae; quia a qualibet potest effectus ponit: at involuntarium *in causa* est, cuius omnes causa sunt involuntaria, vel nolitae; si enim vel una est volita, jam haec effectum potest producere, con sequenter hic jam est in ista causa voluntarius.

13. Quare hic solet, quodnam voluntarium sit perfectius, liberum, an necessarium. Resp. quæstionem intelligendam esse de inclinatione, seu adhæsione ad objectum, similius distinguendum esse, inter necessarium ex perfectione cognitionis, & necessarium ex imperfectione cognitionis; potest enim voluntas necessariè rapi ad objectum; quia perfectius illud cognoscit: & sic rapitur a visione beatifica ad amorem DEI: potest etiam voluntas rapi ex imperfectione cognitionis, quatenus fertur necessariè in objectum, non ita perfectè cognitum, ut etiam agnoscantur ejus imperfectiones, sed appareat objectum sub ratione puri boni: & sic rapitur voluntas ad actus, qui vocantur motus primi.

Jam dici solet, voluntarium, necessarium ex imperfectione cognitionis, esse minus voluntarium, quam liberum: at vero voluntarium, necessarium ex perfectione cognitionis, esse magis voluntarium, quam liberum. Ratio definiatur, tum ex amore beatifico, qui longè ardenter, & cum majori inclinatione adhæret DEO, quam quilibet alius amor alteri rei liberè amatur: tum ex motibus primi primis, a quibus longè faciliter cessamus, quam ab ullo amore, quem deliberatè, & liberè eliciimus; quippe statim, apparente alio novo motivo, desistimus: cum tamen, quando deliberatè egimus, plura jam absterrentia vicerimus: scilicet firmior est adhæsio voluntatis, quæ sequitur majorem illustrationem, & cognitionem intellectus.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

14. **O** B. I. Nolitiones non sunt voluntaria, & tamen convenienter ipsis definitio: ergo non est bona. Confirm. Actio, facta cum ignorantia aliquius circumstantiae, est voluntaria, licet non sit ex præcognitione: ergo. Resp. neg. antec. Nolitiones enim sunt voluntaria formaliter, & possunt etiam esse voluntaria objectivè, si reflexè imperentur. Quod autem non denominant objecta voluntaria, non refert; nam non denominant per convenientiam, sed per disconvenientiam. Sic etiam præceptum bonum denominat

nat rem prohibitam malam, & culpa injusta de-nominat peccatum justum; neque enim semper prædicatum, quod competit formæ, seorsim acceptæ, competit etiam subiecto, ut pater in al-latis, & aliis pluribus exemplis. Ad confirm. dist. antec. Actio talis est voluntaria quoad cir-cumstantiam invincibiliter ignoratam, neg. antec. quoad alia conc. antec. & neg. cons. Quid dicen-dum in casu ignorantia vincibilis, dicemus alibi.

15. Ob. 2. Submersio navis imputatur tan-quam voluntaria navarcho, præscio, & obliga-to, simûlque potenti eam impeditre, quamvis tan-tum habuerit puram omissionem liberam circa illam submersiōnem: ergo potest esse voluntaria, quod non est affectivè à voluntate. prob. cons. pura omissione non est positivus affectus voluntatis: ergo. Resp. dist. cons. potest esse voluntarium positivè tale. neg. cons. tantum ne-gativè tale. om. cons. ad probationem, conc. ant. & sub data distinctione. om. vel neg. cons. Dux omittit; nam, an possibilis sit pura omissione libera, decidendum est inferius: si autem ea dare-tur in hoc casu, esset peccaminosa, & æquivaleret, saltem quoad imputabilitatem, positivè voluntario: an autem pura omissione libera sit di-cenda strictè voluntaria, an tantum æquivalen-ter, quæstio est de nomine. Arriaga disp. 8. de-act. b. n. 36. & seq. fusè contendit, esse strictè voluntariam, ex eo etiam capite; quia est libera, & liberum includit voluntarium. Alii id ne-gant; quia voluntas non influit, nec est propriè omissionis principium, quod requirunt ad volun-tarium. Quidquid autem sit de hac quæ-stione nominis, saltem, si daretur pura omissione, esset voluntaria, si per hoc vocabulum tantum intelligitur, imputabilis ad culpam, & quod hoc æquivaleret positivè voluntario.

16. Ob. 3. DEUS posset supernaturali-ter se solo producere volitionem in voluntate, ipla non concorrente: hæc esset voluntaria, & tamen non esset à voluntate affectivè: ergo eti-am, quod non est à voluntate, tamen est volun-tarium. Viciissim etiam DEUS potest co-gere hominem ad volendum, vel nolendum: talis volitio esset à voluntate; quia tamen esset violentia, non esset voluntaria: ergo etiam, quod est à voluntate, non est voluntarium: ergo esse à voluntate, nec requiritur, nec sufficit. Resp. ad 1. argum. om. ma. neg. mi. In eo casu voluntas recipere volitionem, tanquam qualitatem mortuam, sicut fermè eam recipere lat-pis: adeoque non esset voluntaria. Certè per eam homo non vellet; nam velle est vitaliter agendo erga aliquid affici. Ad alterum ar-gum. neg. ma. DEUS quidem potest hominem neccesitare ad volendum, non tamen potest co-gere, ut habet S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 4. in corp. vel enim tantum infunderet volitionem, tanquam qualitatem mortuam: & homo non vel-let: vel tantum necessitatet, ut necessitat Beatos ad se amandum: & hac ratione nondum cogerer; cogere enim est inferre violentiam: est autem impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, vel ad quod habet pro-pensionem, vel inclinationem voluntatis; cùm omne violentum sit contra inclinationem: & hinc, si DEUS prædeterminaret Petrum, ad volendam sui ipsius occisionem, hæc non esset

violentia; quia non esset contra appetitum nobis-liorem, seu rationalem.

17. Ob. 4. Ponamus, quod Petrus sit physice necessitatus ad currendum, e. g. loris sit alligatus equo, vel currui &c. & videat, quod currendo necessariò sit protritus infantem: in-terim tamen liber sit, ut lubens currat, vel invi-tus: ponamus, quod volens currat, adeoque volens proterat infantem. In hoc casu habetur totum, quod juxta nos requirit definitio volun-tarii, & tamen protritio illa non est voluntaria: ergo. prob. antec. sive Petrus velit, sive nolit, tamen infans conculcabitur: ergo protritio non est imputabilis, aut voluntaria Petro. Resp. conc. casu nego secundam partem subsumpti. ad prob. neg. conseq. est enim in hoc casu conculcatio illa verè voluntaria; quia procedit à Petro ut volente, & cognoscente, atque vo-litio Petri verè influit, condeterminando tan-quam concausa, quamvis non necessaria; quia effectus jam esset aliunde sufficienter determi-natus: sicut sepe determinat alter finis, quamvis unus sufficeret. An autem imputabilis sit protritio infantis in hoc casu, ut Petrus contra-hat obligations ex injusta lassione, vel homici-dio ortas, non spectat hoc, sed decidendum esset in tract. de justit.

18. Ob. 5. Potest contingere, quod quis habeat tantum nolitionem rei, affectivè ineffica-cem, & nullam positivam volitionem: in tali ca-su dabitur simpliciter involuntarium si e noli-tione efficaci: ergo dicta n. 12. non subsistunt. Confir. Nolitio affectivè efficax est incompossi-bilis cum existentia objecti: ergo non potest de-nominare involuntarium ex ibidem dictis: prob. antec. in eo casu, si voluntas potest, tunc impe-dit objectum: ergo non dabitur. Si non po-test impedit, non potest dari nolitio absoluta; quia non potest dicere: nolo: sed tantum; vol-lem: ergo.

Resp. neg. mi. nam per simpliciter involun-tarium intelligitur, non tantum negativè non voluntarium; sed positivè, ita, ut non sit compossibile cum volitione efficaci, quale non est objectum tantum inefficaci tali nolitione af-fectum: & in hac quæstione de nomine, aut intelligentia terminorum, standum est commu-niore. Ad confirm. neg. antec. ad prob. neg. 1. p. antec. DEUS abolutè affectivè efficaci-ter non vult nostra peccata, & tamen, quamvis possit, non impedit: dein neg. etiam secundam partem ant. quia nolitio affectivè efficax est il-la, quæ est incompossibilis cum volitione efficaci, qualis sœpe datur, quando objectum existit ex determinatione alterius, sive dein ex-plicetur per nollem, sive per nolo. Quamvis non videatur, cur talis non possit dicere: Quan-tum est in me, nolo hoc objectum: vel: Hoc est abso-lutè contrameam voluntatem.

19. Ob. 6. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. vocat perfectum voluntarium, quando quis potest moveri, vel non moveri: sed hoc est liberum, & non necessarium: ergo illud est perfectius isto, contra dicta n. 13. Confir. 1. An-gelicus eadem quæstione a. 3. ait, voluntarium per-fectum esse, quod est imputabile, scilicet ad lau-dem, vel viuperium: sed hoc est liberum: ergo. Confir. 2. S. Doctor 1. p. q. 41. a. 2. & q. 42. a. 2.

ait, actus notionales in DEO non esse voluntarios: ergo non datur voluntarium necessarium, multò minus istud est perfectius libero. Resp. S. Doctor ibi querit, an etiam in brutis datur voluntarium: & responderet, dari imperfectum ob imperfectam cognitionem finis, tantum materialiter talis: unde duntaxat vult dicere, voluntarium liberum esse perfectum, seu perfectius, quam necessarium ex imperfectione cognitionis.

In forma dist. ma. vocat perfectum, seu perfectius, comparativè ad voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conced. ma. comparativè ad voluntarium necessarium ex perfectione cognitionis. neg. ma. & conc. mi. sub eadem distinctione. conc. vel neg. conseq. Ad 1. confirm. in primis neg. maj. quia ibi nil dicit S.D. de eo, an voluntarium sit perfectum, vel non: sed loquitur tantum de voluntario positivè, vel negativè tali, seu, ut ipse vocat, directè, vel indirectè tali. Resp. 2. dist. ma. aliquod voluntarium perfectum om. ma. omne, aut etiam perfectissimum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Ad 2. confir. dist. ant. S.D. ait, actus notionales non esse voluntarios, hoc est, non esse liberos. conc. antec. non esse ex inclinatione voluntatis. neg. ant. & conf. Legatur ipse S. Doctor, & apparebit clarè hic sensus: sèpè enim Scriptura, & PP. per voluntarium intelligunt liberum. Sic Jacobus v. 18. dicitur: *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis.*

20. Ob. 7. Voluntarium liberum est magis ab intrinseco, & ex perfectioni cognitione, quam necessarium: ergo est perfectius. Confirm. 1. Voluntas liberè agens determinat se ipsam, & non determinatur ab extrinseco, sicut agens necessarium: ergo perfectius agit. Confirm. 2. Per modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali: ergo est perfectior, quam necessarius. Resp. dist. antec. voluntarium liberum est magis ab intrinseco, quam voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis, conc. antec. quam omne voluntarium necessarium. neg. antec. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Quando voluntas agit necessariò, circa objectum creatum, ordinariè adest imperfecta cognitionis; si enim penitus id objectum cognosceret, videret etiam aliquam imperfectionem in eo, nec necessitaretur. At, si voluntas agat circa objectum Divinum, res contrario modo se habet; nam, quò magis illud cognoscit, eo majus, & purius bonum esse videret.

Ad 1. confirm. neg. conseq. nam, quando voluntas agit necessariò ex perfectione cognitionis, tunc necessitatur ad id, ad quod sponte rapitur; adeoque fertur in objectum cum majori inclinatione, conatu, & intentione: unde operatio in hoc sensu est magis ab intrinseco, quam libera, scilicet est ex majori conatu, vel intentione, à voluntate sponte adhibita. Ad 2. confirm. dist. antec. per solum modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali, neg. antec. etiam per modum agendi necessarium ex perfectione cognitionis. conc. antec. & neg. conseq. neque enim bruta possunt necessariò agere ex perfectione cognitionis. Unde præcisè ratione hujus differentiationis neutrum voluntarium est perfectius altero.

ARTICULUS III.

Quid sit voluntarium in causa.

21. Diximus n. 9. voluntarium indirectum esse idem cum voluntario in causa. Evidem, ut ibi notatum, Thomistæ voluntarium indirectum aliter exponunt. Suarez quoque in 1. 2. tr. 2. de voluntario sec. 4. n. 13. putat, omne id, in quod voluntas non immediate per aliquem actum tendit, moraliter tamen se ad id extendit, possit dici voluntarium indirectum, de qua quæstione nominis nolim multum litigare. Hic autem querimus, quidnam dici debeat voluntarium in causa, sive vocetur indirectum voluntarium, si-
ve non.

Diximus eodem n. 9. quod voluntarium indirectum, sive in causa, sit, quando quis vult causam, ex qua videretur secutum effectum. Et quidem necessarium esse, ut effectus aliquo modo prævideatur, à nemine negatur; nihil enim volitum, quin præcognitum. Unde, si quis effectum secutum invincibiliter ignoret, non potest censeri in eum influere. Dixi *invincibiliter*; nam si ignorantia vincibilis sit, censeri potest quis effectum sicut etenus cognoscere, vel scire, quatenus sit obligationem de eo inquirendi. Attamen non omnis effectus prævulus voluntarius dici potest; cum multi, etiam prævivi, sint pure permisivi.

22. Dico 1. Si causa voluntaria est tantum causa per accidens effectus, sive in genere physico, sive in genere morali (hoc est, si est tantum causa, quæ per se non est connexa cum effectu, aut ex sua natura ad eum tendens, quamvis huc & nunc, prævideatur, per accidens cum ea conjungenda, seu, ut ait Suarez in 1. 2. disp. 1. de voluntario sec. 4. n. 8. ex qua effectus non sequitur per se, & vi illius solius, sed ex aliis etiam adjunctis, quæ nota intenduntur) non ideo enim effectus est voluntarius in causa: sive, non ideo datur voluntarium in causa. Ita auctores communis. Prob. 1. Talis effectus non est voluntarius in se, ut ponitur: neque in causa; quia, cum causa ex se, & antecedenter ad actionem productivam, non habeat connexionem cum eo, nec illum per se prætineat, non potest censeri intentio, immedieate tendens in causam, etiam medieate tendere in effectum: ergo.

23. Confirm. Effectus pure permisivi opponitur voluntario: sed effectus, ortus ex causa per accidens, est pure permisivi: ergo opponitur voluntario: consequenter non est voluntarius. prob. min. si talis effectus non est, pure permisivi, tunc nullus potest assignari pure permisivi: hoc est contra communem: ergo, prob. min. non potest assignari effectus non prævulus; quia non dicitur permisivi, quod non est præcognitum, ut est ex se clarum: non effectus prævulus, & impeditus; nam hic, ut iterum est clarum, non est permisivi: non prævulus, & ortus ex causa per se, ac voluntaria, & tamen non impeditus; hic enim est voluntarius, ut mox probabimus: non prævulus, & ortus ex causa involuntaria; hic enim est involuntarius in causa: er-

go effectus pure permisus non potest assignari alius, quam ille, qui ortus est, ex causa quidem voluntaria, sed quae tamen sit tantum causa per accidens.

Prob. 2. conclusio ab exemplis. Superior e. g. prævidet, subditum iratum futurum, forte etiam blasphematurum, si eum pro meritis castiget ad aliorum exemplum: si tamen hoc faciat, non censetur ei voluntaria ira subdit, sed pure permisus. Puella videt, scandalizandum lubricum juvenem, si ipsa exeat domo: etiamsi hoc faciat ad lucrandum panem, vel ad templum adeundum, non est voluntarius ei lapsus juvenis, sed permisus. Fabri armorum prævidet, abusuros multos armis ad homicidia &c. quin ista sint ipsis voluntaria &c. DEUS prævidet, multos homines, quos creat, peccaturos, quin eorum peccata ipsis sint voluntaria &c.

23. Dico 2. Ut talis effectus sit voluntarius in causa, requiritur, & sufficit, ut positio causæ sit præcepta ideo, ut habeatur effectus: vel ut sit prohibita ideo, ut impediatur effectus, ita Suarez, Vasquez, Gormaz, & Theologi sat. communiter. Favet etiam S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. quatenus docet, quod effectus, non impeditus in causa, e. g. submersio navis, in omissione gubernationis, non sit voluntarius, in ea causa, sive in ea omissione, nisi navarchus debuerit (hoc est, ei aliquatenus præceptum fuerit) navem gubernare, vel (quod idem est) ei prohibitus fuerit, ponere causam submersione, seu omissionem gubernationis. Præceptum autem hic latius sumitur pro omni eo, quod præbet morale fundamentum judicandi, causam intendi in ordine ad effectum, vel moraliter cum eo connecti. Tale fundamentum etiam est consilium, votum &c.

Probatur conclusio. Illud est voluntarium, quod est affectivæ, & effectivæ à voluntate: atqui ita se habet effectus dictus: ergo, prob. min. talis effectus est effectivæ à voluntate; quia revera producitur dependenter à voluntate, utpote mediata physice in eum influente: sed est etiam affectivæ, saltem moraliter, à voluntate: quia, quando quis ponit causam, quæ illi prohibita est, ne sequatur effectus, vel ipsi præcepta, aut saltem sua est, ut sequatur effectus, tunc iudicio prudentum censetur velle effectum: adeoque hic est etiam affectivæ à voluntate; ipsum enim præceptum, vel consilium, est moralis unio effectus cum causa, ut, qui vult unum, censetur moraliter velle alterum, & hoc ei etiam imputetur: sicut voluntas superioris, vel consilii communitatis, est connexio hederæ, vel alterius signi, cum vino vendibili, ita, ut, qui vult hederam, vel tale signum suæ domui præfigere, eo ipso censetur velle significare, se habere vinum vendibile.

24. Duo tamen addenda sunt 1. Non sufficit, causam esse prohibitam quoconque modo: sed debet esse prohibita eo fine, ne sequatur hic effectus; nam, licet e. g. fornicatio prohibita sit; quia tamen non est prohibita, ne sequatur peccatum originale, istud non est voluntarium in fornicatione. Item, licet prohibitum sit, die festo ligna cædere; quia tamen non est prohibitum, ne ipse cædens, vel alius lœdatur, aut mutiletur, si casu securi sibi pedem abscedat,

vel ea, à stylo excusa, alterum lœdat, non sunt voluntarii, hi effectus: quamvis in secundo casu voluntarium etiam ex alio capite desicere videatur; quia scilicet effectus non sicut prævisus; licet enim non requiratur certa prævisio effectus, tamen requiritur prævisio moralis periculi, quod etiam debet caveri ex præcepto non occidendi: & si hoc non fieret, jam non agetur tantum contra præceptum tertium, sed etiam contra quintum decalogi.

Secundò. Ut rectè notat Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de volunt. sec. 4. num. 12. etsi quis effectum, ex causa prohibita consequentem, in seipso nolit, vel displicentiam de eo habeat, tamen hic est moraliter voluntarius; quia sibi non opponuntur, involuntarium in se, seu nolitum, objective, & voluntarium in causa: sive intentionis formalis causa, quæ moraliter etiam censetur esse intentio effectus, & nolitio ipsius effectus. Sic, licet directè nolis occidere hominem, si tamen, animadverso periculo, velis, non adhibita sufficienti diligentia ad cavendum homicidium, explodere sclopètum, & homicidium ex ea explosione sequatur, erit hoc tibi voluntarium in causa, & tibi imputabitur.

25. Dico 3. Si causa voluntaria est causa per se effectus in genere physico, vel morali, si mûlque est affecta præcepto, vel prohibitione, utique effectus est in ipsa voluntarius. Hanc conclusionem omnes recipiunt, & non tam opus habet probatione, quæ terminorum explicatio. *Causa per se in genere physico* est, quæ ex natura sua est determinata ad effectum, & ex qua effectus, physica saltem necessitate, sequitur. Sic ignis applicatus materia combustibili, est causa per se physica combustionis, quamvis supernaturaliter posset impediri. Qui ergo à directè applicatus in justè ignem contra præceptum naturale, ei utique voluntaria est, ac imputatur combustio.

Causa per se in genere morali est illa, quæ ex natura sua tendit ad productionem effectus, quamvis hic non necessariè sequi debeat. Talis causa sunt preces, consilia, præcepta, mina &c. quorum intrinsecus finis est, movere, quantum est in ipsis, ad positionem talis effectus, quamvis lœpe non permoveant. Qui itaque voluntariè præceptum, aut consilium injustum dat, vel preces, aut minas prohibitas, adhibet &c. quamvis effectum nolit, tamen censetur velle effectum in causa; si enim censetur effectum velle is, qui tantum causam per accidens, prohibitat tamen, vult, quantum magis, qui causam per se?

Quamvis autem, qui ponit causam per se, præsertim moralem, sàpissime effectum directè in se velit, non tamen id semper fieri necesse est. e. g. aliquis corruptus pecuniâ, vel motus alia spe, aut timore, dat alteri consilium, ut placeat tertio, quamvis interius cuperet, ut id non admitteretur (qua ratione satisfecisset tertio illi, & tamen obligationem e. g. restituendi damnum, vel similem, evitâsset) interim tamen talis in testimoniis moralis censetur intendisse effectum, & esse ejus causa moralis; esset enim valde ridiculum, dicere: Ego hortor, & suadeo, ut hoc facias, non tamen te ad id volo inducere, sed tantum id permittere. Hinc positio talis causa in

in estimatione morali est inseparabilis ab intentione effectus, saltem moraliter imputabili. Unde, si effectus licet intendi non potest, hoc ipso est prohibitum, dare consilium in ordine ad illum.

26. Dico 4. Si causa physica per se effectus, non est precepta, aut prohibita, & intenditur, non in ordine ad hunc effectum, sed ad aliud; tunc ille prior effectus non est moraliter voluntarius, seu imputabilis. ita Gormaz, & alii communiter, saltem quoad rem, in quantum scilicet intelligitur, talis effectus non esse imputabilis ad culpam. Probatur. Sæpe causa physica simul producit duos effectus, & aliquis habet jus ad unum, non vero ad alterum, tunc, si quis tantum intendat priorem, secundus est moraliter purè permisus, nec imputabilis: ergo probatur antec. voluntas in tali casu, juxta moraliter estimationem, censetur tantum tendere in causam formaliter talem, seu ut in causam effectus sibi licet, ab altera vero formalitate praescindere: ergo non censetur alterum effectum mediare intendere.

Probatur exemplis. Sic, (quod est exemplum allatum à Gormaz n. 163. de act. hum.) si quis habens jus, riget suum hortum, quamvis hæc irrigatio, simul cum fecunditate hosti proprii, afferat damnum horto alieno, in quem aqua defluit, damnum hoc est purè permisum. Sic, si in gravi, ac periculo morbo medicus videns, medicinam, unicè potenter mederi, allaturam ex altera parte aliquod documentum minus ægroti, attamen in his circumstantiis non curandum, adhibeat eam medicinam, istud damnum in moraliter estimatione purè permittit. Sic confessarius sciens ex, auditione turpissimorum adhuc orituros naturaliter in se motus quosdam in honestos, si tamen sacramentum illud administret, moraliter eos motus tantum permittit: imò satis communiter solent ii vocari involuntarii. Sic, si quis, ut salvet vitam, fugiens conculceret necessariò dormientem in via infantem, moraliter tantum permittit ejus necem, certè non peccat, ut communiter docent cum Layman l. 3. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 1. sub finem. Plura alia exempla exhibent Theologi morales.

27. An autem in talibus casibus effectus illi, e. g. damnum alterius, vel motus in honestos, dicendi sint voluntarii saltem physice, quæstio videtur de nomine, in qua autores discrepant. Et quidem tales effectus esse indirectè voluntarios, volumen Suarez, Vasquez, Layman l. 1. tr. 2. c. 3. n. 5. & alii multi, dicuntque, eis convenire totam definitionem indirectè voluntarii; cum sint mediæ, sive indirectæ, ab intrinseco, quatenus scilicet causa per se cum iis connexa est immediate à voluntate, seu ab intrinseco, & consequenter ipsi sunt mediæ ab intrinseco, seu à voluntate, tanquam principio: insuper etiam sunt præcogniti, adeoque cum præcognitione.

Gormaz vero, & alii, id negant; quia videtur ipsis illi motus in honesti, vel alius turpior effectus in confessario ortus, aut conculatio infantis, non esse dicendi voluntarii; cum videatur mirabile, e. g. voluntariam occisionem innocentis non esse peccaminosam. Sed hi autores debent, vel aliter explicare definitionem communem, vel aliquid in ea subintelligere, e. g.

quod sit ab intrinseco ita, ut voluntas, vel physice, vel moraliter, intendat causam ut causam huius effectus, seu causam, quæ etiam respectivè ad agentem (quemadmodum ait Gormaz) sit causa per se effectus, nec agens, habeat jus ad ponendam eam causam propter aliud effectum juxta dicta n. 26. si enim ita causam intendat, quamvis physice effectum nolit, tamen eum in estimatione morali velle censemur, ut dictum num. 24. Questio hæc de nomine non est magni momenti: unde sentiat quisque, quod lubet.

28. Quæ hucusque diximus de effectu indirectè voluntario in causa positiva, cum proportione accipienda sunt de effectu voluntario in causa negativa, seu in omissione; nam si omissione est prohibita, ne sequatur effectus, hic erit voluntarius in ea omissione. Sic (quod est exemplum S. Thomæ 1. 2. q. 6. a. 3.) submersio navis est voluntaria gubernatori, in omissione debitæ diligentia, ad illam conservandam, ad quam obligatur præcepto naturali, vel positivo iustitiae. Si quis autem non teneretur ad impediendam submersione ullo præcepto, etiam charitatis, tunc talis submersio ei non est voluntaria, saltem moraliter; quia tunc haberet jus ad omissionem, non ut causam submersionis, sed e. g. ad servandam vitam aliorum, qui alibi periclitantur. An autem sit in physico sensu aliquo modo voluntaria, explicandum est juxta dicta num. 27. de voluntario in causa positiva. Addendum etiam, si omissione sit pura, hoc est, absque ullo actu voluntatis, tunc utique effectum non tunc positivè voluntarium, sed tantum negativè, sicut ipsa pura omissione. An autem talis omissione sit possibilis, dicemus infra.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

29. O B. f. contra i. concl. DEO peccantem nostra peccata, sunt illa voluntaria: sed non sunt ei præcepta, neque prohibita: ergo non requiritur prohibitio, vel præceptum, ad voluntarium in causa per accidens. Confirm. Si peccata non efficiunt DEO voluntaria, tunc ideo; quia DEUS non determinat ad illa: sed causa per accidens determinat ad effectum: ergo. Resp. Arriagè quidem de act. hum. disp. 8. sec. 6. n. 45. admittit, peccata esse DEO aliquo modo indirectè voluntaria: sed hic modus loquendi non videatur sine gravissimis rationibus admittendus. Aliud est, quod permisum sit voluntaria: aliud, quod peccatum permisum: illud est verum, hoc fallitur: nec plus vult S. Aug. quando dicit, nihil fieri præter voluntatem DEI; nam ait, nihil futurum, si DEUS non sineret: non autem sinere nolentem, sed volentem. In forma. neg. ma. Ad confirm. neg. ma. Determinare, vel non determinare refertur ad liberum; quia liberas existit, ut indifferenter determinetur: at voluntarium non existit, aut supponit indifferens; cum amor necessarius DEI, & beatificus Beatorum, sit maximè voluntarius.

30. Dices i. DEO saltem sunt voluntaria peccata

peccata in omissione, vel negatione auxiliorum efficacium: ergo. Resp. neg. antec. tum, quia, DEUS non tenet auxilia efficacia dare, tum, quia ex inefficacibus non sequuntur necessarii peccata. Dices 2. Saltem motus in honesti concupiscentia, necessariò surgentes in natura humana, sunt DEO voluntarii. Resp. Gormaz n. 172, de aet. hum. neg. antec. & putat, eos provare debere, vel à dàmone, vel à liberis causis, aut actionibus hominum. Respondeo, motus illos, si qui naturaliter oriuntur ab ipsa natura, ex se non esse malum morale, seu moraliter in honestos, aut culpabiles; nam, si sint prorsus indeliberati, se habent ut motus brutorum, qui moraliter mali non sunt. Adde, quod in statu matrimoniali coherentur; unde tantum sunt moraliter mali, si extra hunc statum deliberatè, vel saltem semideliberatè, admissi sint: hæc autem admissio, vel consensus in eos, non est à DEO.

31. Dices 3. Motus illi moraliter inclinant ad peccandum. Resp. non videri, eos inclinare per se ad consensum, in quo stat ratio peccati: minus, moraliter ad eum necessitare, nisi accedit negligencia, aut malitia voluntatis: & docet idem Gormaz loc. cit. moralēm necessitatem peccandi probabilius non oriri ex natura pura, sed ex peccato originali, cuius causa DEUS non est. Si autem omittere velis, orituram fuisse, etiam in statu puræ naturæ, istam necessitatem peccandi, dicere debes, quod ea non tollat libertatem physicam, adeoque DEUS sit tantum caula per accidens peccatorum: item debes negare paritatem cum causis moralibus, precibus, consilio; quia harum finis intrinsecus est, tendere ad id, quod suadent: non autem illorum motuum finis est peccatum, sed dispone re ad propagandam speciem humanam in suo statu, & modo. Item debes negare paritatem cum habitibus vitiosis, quos DEUS iuxta communem, contra Arriagam, non potest infundere; quia etiam istorum finis intrinsecus est inclinare ad peccatum &c.

Dices 4. Naturæ humana per se inclinat ad peccatum veniale. Resp. neg. sed per se tantum est infirma, ut moraliter non possit resistere omnibus omnino tentationibus, vel allicientibus ad peccandum: quæ allicientia &c. non proveniunt à DEO, tanquam causa per se. Addo tandem, quod ex his motibus non tam impugnetur prima conclusio (quia isti motus essent, ad mentem adversiorum, causa per se) quam dicta n. 27.

32. Ob. 2. Martyr voluntariè moritur, quin detur præceptum moriendi (licet enim fugeret). & simul est tantum causa per accidens mortis: ergo. Confir. 1. Effectus omnis causa voluntaria est voluntarius: ergo etiam effectus causæ voluntariae per accidens. Confir. 2. Effectus talis mediare causatur à voluntate: ergo est mediare voluntarius. Resp. 1. Martyr ordinariè directè vult pati martyrium: scilicet ex suppositione, quod tyrannus illud velit inferre: quam suppositionem ille tantum permituit. Si contendas, posse martyrem etiam velle martyrium indirectè in causa, e. g. in omissione fugæ, vel in prædicatione Evangelii, respondeo, posse dici, has causas, licet non sint rigorose præcepta, esse tamen suatas, vel per modum consilii

propositas, quod sufficit. In forma neg. suppositionis antecedentis, quod martyr tantum indirectè voluntariè moriatur: vel, si hoc evincas, neg. 2. p. ant. datur enim præceptum moriendi latius dictum ex n. 23. Ad 1. confir. neg. antec. alias etiam esset voluntarius effectus, qui neque esset prævisus. Si dicas, requiri prævisionem, dicimus nos, requiri præceptum &c. Idque ob nostras rationes. Ad 2. confir. dist. antec. talis effectus causatur effectivè, conc. antec. effectivè, neg. antec. & conseq. Reratio iterum adest in effectu non præcognito.

33. Ob. 3. contra 2. conclusionem. Effectus non magis procedit à voluntate, sive detur præceptum, aut prohibito, sive non: ergo propterea non est magis voluntarius. Confir. 1. Præceptum se habet extrinsecè ad effectum: ergo non facit eum voluntarium. Confir. 2. Præceptum non est processio effectus à voluntate: ergo ipsum non facit voluntarium. Resp. dist. antec. Effectus non magis procedit à voluntate, ut præcisè agente physicè, conc. antec. non magis à voluntate, ut antecedenter conexa cum effectu, neg. antec. & conseq. Præceptum quidem non tribuit voluntati majores vires physicas ad producendum effectum, tamen superaddit moralēm aliquam connexionem, vi cuius effectus magis imputatur voluntati: unde, cum ad denominationem voluntarii, requiratur connexionis causa cum effectu, ut dictum n. 22, hæc autem possit esse physica, vel moralis, præceptum tribuens connexionem moralēm, jam aliquid facit ad voluntarietatem.

Ad 1. confir. neg. conseq. licet enim præceptum non sit quid intrinsecum effectui, potest tamen eum denominare; nam denominatione voluntarii potest partialiter esse extrinseca, sicut denominatio liberi. Si contrariam opinionem de libertate actuum tenere velis, poteris, inquit debet dicere, talem actum voluntarium, vel liberum, habere essentialēm respectum ad præceptum, vel saltem ad ejus cognitionem; cum ista constituat actum primum liberum, essentialiter ab actu secundo respectum: & iste saltem respectus intrinsecus reddet actum intrinsecè voluntarium. Ad 2. confir. conc. vel om. antec. neg. conseq. Sufficit, si præceptum sit connexionis antecedens effectus cum causa; sic enim jam denominat eum voluntarium.

34. Ob. 4. Votum fugiendi causam per accidens, non facit effectum voluntarium in causa: ergo neque præceptum: consequentia videtur clara; quia præceptum non magis, quam votum, connectit causam cum effectu, & voluntionem, seu voluntarietatem unius cum voluntarietate alterius: neque etiam est minor vis in obligatione voti, quam in obligatione præcepti. prob. antec. si votum faceret effectum voluntarium, tunc, si quis voveret, virtutum se causam per accidens e. g. in honestorum motuum, & tamen postea eam non vitaret, sed adhiberet, ei essent motus illi voluntarii: & consequenter, si alicubi voluntaria procuratio talium motuum esset casus reservatus, sicut esse potest, talis incideret in casum reservatum: hoc videtur nimis durum: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. min. ex suppositione, quod omnis voluntaria procuratio talium motuum

tuum esset reservata: an autem reservata sit omnis, vel an tantum illa, cuius voluntarietas oritur ex obligatione, omnibus, illum statum amplexis, communis, defumendum est ex statutis, vel declarationibus superiorum. Gormaz n. 178. de ad. bim. putat, tantum hanc posteriorem procreationem esse reservatam.

35. Ob. 5. Ex nostra doctrina sequetur, quod gubernatori urbis, qui obligatur ex justitia ad impediendas turbas, & cædes, si ex culpabili ejus negligentiâ oriretur homicidium, istud ipsi esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. min. hac ratione, vel ipse fieret irregularis, tanquam voluntaria causa homicidii, vel talis causa non subjaceret irregularitati: utrumque est absurdum: ergo. *Contir.* Etiam obligatio præcepti charitatis faceret homicidium, ex negligentia ortum, voluntarium: ergo etiam, qui tantum obligaretur ex charitate ad illud impediendum, & negligenter, fieret irregularis: hoc est durissimum: ergo. *Resp.* conc. ma. neg. min. ad prob. neg. min. Utrumque defendant graves auctores, & quidem, talem incurre re irregularitatem, docent Suarez de censuris disp. 45. sec. 4. n. 5. qui ait, hanc esse communem. Eandem tenet Navarrus, Leander à SS. Sacramento, Layman l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 7. Molina, Gormaz. de ad. bim. n. 181. & 183. la Croix l. 7. n. 499. & plures alii, ab his citati.

36. Oppositum tenent alii citati apud eosdem, ex hac ratione, quod irregularitas non debet imponi, nisi clare eam canon quidam imponat: nullum autem canonem eam imponere, tantum non impediens homicidium. Sed non malè respondeat Suarez, canones loqui morali ter, adeoque etiam de illo, qui in estimatione morali est homicida, qualis est non impediens culpabiliter homicidium, si ex justitia id impedit tenebatur: & addit, talem etiam in jure civili puniri, ac si ipse homicidium commisisset. Hæc ratio videtur firmior, quam illa ab aliis allata, scilicet, sententiam excommunicationis ferri contra non impedites percussionem clerici. *Quante.* 47. de sententia excom. consequenter censendum, eam etiam ferri contra non impedites homicidium; nam (ut Suarez, non sententiam, sed rationem refellens, reponit) non est firmum argumentum ab uno casu statuta pœna ad alterum; in hujusmodi enim rebus ostendendum est jus expressum.

Ad confirm. neg. conseq. nam, ut ait Layman, & Suarez loc. cit. homicidium propriè est peccatum contra quintum præceptum, & contra justitiam, non tantum contra charitatem: nec talis est propriè homicida, licet ei aliquo modo, in ea omissione, sit voluntaria mors alterius. Quod si aliquando canones talem vocant homicidam, e. g. illum, qui pauperem non pavit, sed fame mori permisit, loquuntur in sensu latiore, ut ait Eximius, accipiuntque homicidium pro omni culpa commissa, circa debitam conservationem vita proximi: & addit Suarez, in hoc ferè convenire auctores, quos multos etiam citant Gormaz, & La Croix. Quamvis igitur talis sit aliquo modo causa voluntaria homicidii, tamen non est talis causa, quæ accipiat in estimatione morali denominationem homicidæ; ad hanc enim non sufficit, ut sit causa

voluntaria, sed requiritur, ut sit causa contra justitiam peccans.

37. Ob. 6. contra dicta num. 27. Quoniam nullum adsit præceptum, tamen effectus, in causa per se physica, jam virtualiter continetur, & cum ipsa connectitur: ergo jam datur voluntarium in causa. prob. conseq. intentio causa, quæ videtur connexa, & virtualiter continere effectum, est virtualiter intentio effectus: ergo. *Resp.* ad mentem auctorum, qui negant, tunc dari voluntarium. om. antec. neg. conseq. non enim sufficit hoc ad voluntarium; quia per hoc tantum habetur, ut effectus procedat aliquo modo à voluntate physice effectivè, sed non effectivè; ad hoc secundum enim requiritur, ut causa, in estimatione morali, intendatur, tanquam causa hujus effectus: & non ex jure aliquo ita in ordine ad alium effectum intendatur, ut ratione juris ad istum, in sensu morali non censeatur tendere in priorem.

38. Dices 1. Juxta dicta posset DEUS prædeterminare ad peccatum, quin istud ei esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. prædeterminatio, licet esset causa per se physica peccati, non tamen esset DEO prohibita: ergo non esset in ea voluntarium peccatum. *Resp.* Etiam Arriaga, qui admittit, peccata posse DEO esse aliquo modo indirectè voluntaria, tamen non admittit talem prædeterminationem. In forma. neg. ma. ad prob. neg. antec. non enim DEO foret præcisè aliquo modo voluntarium peccatum in sensu aliquo physico, sed etiam in morali; quia, licet non detur præceptum rigorosè dictum respectu DEI, datur tamen obligatio nam DEUS multiplicem habet obligationem, quæ potest dici præceptum in sensu lato, in quo sumimus hic præceptum ex dictis num. 23. vi cuius obstringitur, ad non ponendam prædeterminationem ad peccatum. Prima est: orta ex fidelitate, vel certè ex immutabilitate, aut veritate, vi cuius DEUS homini debet relinquere libertatem, quam ei promisit, vel certè dixit, le ei dedisse, ac reliquise; cum igitur prædeterminatione tollat libertatem, ut hic suppono, ex tracto de DEO à num. 448. non potest DEUS eam immittere. Hæc quidem obligatio non pugnat potius contra prædeterminationem ad actum malum, quam ad actum bonum: at pugnat potius sequens, seu secunda obligatio DEUS ratione suæ æquissima voluntaris obligatur, ad non præcipienda impossibili, quod tamen faceret, & quidem sub gravissimis pœnis, si prædeterminando ad peccatum, præcipieret simul ejus omissionem. Tertia obligatio orta ex sanctitate Divina, vi cuius DEUS tenetur, ad nihil determinare, quod est contra honestos mores, vel virtutes: ergo non potest prædeterminare ad peccatum, & nec ad materiale, nec ad formale peccati, quia vel non distinguuntur realiter, vel unum ex altero indispensabiliter sequitur, ut probatum tract. de DEO à num. 451.

39. Dices 2. Ex his principiis sequeretur, quod non daretur obligatio, orta ex sanctitate Divina, ad non prædeterminandum ad peccatum: ergo. prob. ant. non est obligatio in DEO ad non permittendum peccatum: sed, si etiam prædeterminaret, tantum permitteret peccatum: ergo.

ergo. ma. est certa. mi prob. posset dici, quod DEUS intenderet prædeterminationem ex jure primæ causæ, & primi liberi: peccatum autem purè permetteret: ergo. Resp. neg. antec. nam prob. neg. mi. ad hujus prob. neg. antec. nam ipsa prædetermination ad materiale peccati repugnat sanctitati Divina; huic enim repugnat imponere, sub gravissimis, & æternis poenis, præcepta impossibilia: ergo vi sanctitatis sua DEUS obligatur ad non ponendum id, quod reddit impotibilem impletionem præceptorum. Secundo. Cum prædeterminationis ad peccatum unicus effectus, & finis, sit ipsum peccatum, non potest à DEO intendi ad alium effectum, ad quem DEUS habeat jus. Nec potest dici, quod finis DEI tantum sit, exercere suam libertatem, vel jus causa primæ: sicut homo non potest aliquid ponere, ex quo necessariò sequitur aliquid malum, dicendo, se non querere illud malum, sed tantum suam recreationem, vel libertatem: sed debet illud, quod ponit, esse utile ad duos effectus, ita, ut unus permitti, alter intendi dicatur, ut dictum supra num. 26.

40. Dices 3. Ex hoc tantum sequitur, quod DEUS sit obligatus ad omittendam prædeterminationem, ratione sui, non verò ratione peccati subsequentis, sicut quilibet homo est obligatus ad vitandam fornicationem, ratione sui, non verò ratione peccati originalis subsequentis. Resp. nego paritatem. Fornicatio non est causa per se peccati originalis; nam, quamvis Adam non peccasset, tamen fornicatio fuissest prohibita, & probabilius etiam commissa, quin secutum fuissest ex ea originale peccatum. insuper non magis causatur peccatum originale à fornicatione, quam à copula matrimoniali: at verò prædetermination est causa per se, & quidem metaphysicè conexa cum peccato. Dices 4. Licet prædetermination sit causa per se peccati, in genere physico, non est talis in genere, vel estimatione moralis. Resp. esse in utroque; nam, ut causa per se in genere physico, non sit talis in genere moralis, debet esse causa duorum effectuum, quorum unus ab agente ex suo jure possit intendi: atqui prædetermination, ut modo dictum, non est causa duorum effectuum; sed tantum unus, scilicet ipsius peccati, quod DEUS nequit intendere: & consequenter neque ex illo alio capite potest intendere prædeterminationem: sed hæc etiam debet ab eo odio haberi propter metaphysicam connexionem cum peccato.

Secundo, si dantur duo effectus cause per se, tunc alius etiam, qui permittitur, non debet esse peccatum formale, vel indispensabiliter conexus cum peccato formaliter: sed debet esse actus aliquis, saltem ut plurimum, extremus, ex natura sua indifferens, qui hoc ipso, quod non intendatur, non sit peccatum. Sic e. g. concupitio infantis in casu num. 26. est actus tantum externus, indifferens ad peccatum, & hoc ipso, quod non intendatur, non est formaliter peccaminosus, neque metaphysicè connexus cum peccato; alias tam parum posset poni concupitio illa ad salvandam vitam, quam parum negotio fidei, vel cultus eriam tantum externus idoli, ad eandem servandam, poni potest. Prædeterminationis autem dictæ effectus est formaliter peccaminosus, vel certè metaphysicè cum peccato connexus.

Tertio ipsa sanctitas Divina obligat DEUM ad omittendam hanc prædeterminationem; quia obligat ipsum, ne committat, ut ex sua determinatione sequatur aliquid contra honestatem morum, & oppositum rectissimæ sua voluntati, quodque necessariò ipse debeat odisse: & consequenter ad tale quid ponendum non se extendit jus primi liberi, sicut non se extendit ad odio habendum DEUM, vel puniendos bonos, & præmiandos malos.

41. Ob. 7. Si non omnis causa per se reddit effectum voluntarium indirectè, sive in causa, tunc neque illi, qui igni apponit ligna, erit combustio voluntaria, sine præcepto: item neque apponenti media, ad consequendum finem, erit voluntarius finis: hæc videntur paradoxa: ergo. Respondeo ad 1. dist. ma. si apponat ligna in ordine ad alium effectum, ad quem habet jus. conc. ma. secus. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. sicut, qui accendit ignem, ut se calefaciat, tantum permittit fumum, sic etiam admovens ligna, in ordine ad alium effectum, posset tantum permittere combustionem.

At quia difficulter assignatur aliis effectus, quam nutritio, vel conservatio ignis, in qua imbibitur combustio, aut calefactio, in ordine ad quam combustio est medium, hinc ista ordinariè directè intenditur, tanquam medium ad finem. Posset tamen in aliquo casu combustio non intendi. e. g. fusores campanarum, dum trabe lignea gyrant æs liquefactum (quo casu videntur lignum concepturum ignem) tamen non videntur intendere ejus combustionem. Quod ad 2. p. neg. ma. Ponere media propter finem est directè intendere finem: imo intentio finis directa, est prior ad positionem mediiorum: unde finis est directè voluntarius. Aliud est, si medium, aptum ad duplice finem, intendatur propter unum; tunc enim potest alius tantum permitti: & hoc sit in casibus medicinae, irigationis, conculationis, de quibus num. 26.

ARTICULUS V.

Quomodo ad voluntarium se habeant metus, & concupiscentia.

42. **V**oluntas, aut incitatur ad fugam mali, aut ad prosecutionem boni: hæc autem incitamenta S. Thomas videtur comprehendisse, sub metu, & concupiscentia. *Concupiscentia ex La Croix l. 5. part. 1. num. 67, & 71.* habet multas significations, & præseruum sœpe per eam intelligitur *formæ peccati*: hæc autem intelligitur *appetitus boni delectabilis, non perfectè subordinatus rectæ rationi*, & quidem *appetitus actualis, seu actus potentia ita appetentis*: sicut etiam *metus sumitur pro metu actuali*. *Metus autem ex Ulpiano definitur mentis trepidatio, instantis, vel futuri periculi causa*, vel ex eodem *La Croix part. 2. n. 63.* est *actus voluntatis fugiens malum imminens*.

Alius autem est *metus absolutè gravis, sive cadens in constantem virum, scilicet quo, quamvis aliquis corripitur, non amittit nomen viri fortis, vel constantis; vocatur etiam à Juristis metus*

metus probabilis. & *justus*, quando scilicet nemo improbare potest, quod quis in illis circumstantiis timeat, & hinc merito, ac justè timet. *Talis* est metus mortis, mutilationis, longi carceris, exilii, atrocis cruciatus, stupri inferendi, servitutis, &c. si hac sibi ipsi vel arctissimè sanguine conjunctis imminent. vide *La Croix loc. cit.* Alius est *metus respectivè gravis*, propter quem non quidem vir fortis, sed tamen persona, cui inicitur, valde trepidare potest; utique enim minus malum merito terrere potest: feminam, puerum, senem &c. quam virum fortem. Alius est *metus levis*, qui scilicet non vehementer conturbat, sed facile potest excuti: & de his, scilicet metu, & concupiscentia, queritur, an, & quomodo causent, augeant, vel minuant voluntarium.

43. Prænotandum autem, terminum *simpliciter additum voluntario*, vel *involuntario*, posse in diversa significatione accipi; ut adverterit Suarez in 1.2. tr. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 2. Primo, ut *simpliciter* appelleat super *objectum*, atque significet, *objectum simpliciter*, hoc est, purè, & nudè in se consideratum, præscindendo à circumstantiis: & sic *projectio mercium* in mare, præcisa à circumstantiis imminentis naufragii, est *simpliciter involuntaria*; quia scilicet præcisa à circumstantiis necessitatis, vel utilitatis, ad evitandum naufragium, causaret positivam nolitionem, affectivè saltem efficacem, *juxta dicta n. 12.*

Secundo, ut *simpliciter* appelleat super *actum voluntarii*, atque idem significet, ac, purè voluntarium absque mixtione involuntarii, etiam secundum quid; & in hoc sensu loquitur S. Thomas 2. 2. q. 142. a. 3. in corp. dicens de factis ex timore: *Non sunt simpliciter voluntaria, sed mixta, ut dicitur in 3. ethicorum.* Tertio, ut *simpliciter* significet præalentiam, atque adeò *simpliciter voluntarium* significet id, quod efficaciter volumus, quamvis inefficaciter nolimus: & in hoc sensu loquitur S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 6. in corp. dicens de factis ex metu: *Sunt enim voluntaria simpliciter, involuntaria autem secundum quid.* Atque in hoc sensu etiam locuti sumus n. 9. imo etiam hic loquimur.

44. Dico 1. Quæ ex metu fiunt, sunt *simpliciter voluntaria*. ita SS. PP. Augustinus, Nisenus, Damascenus, Anselmus, citati à Suarez in 1.2. tr. 2. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 3. & sec. 2. n. 1. S. Thomas citatus n. præc. Suarez, Goraz, & alii plurimi. Probatur. Quæ ex metu fiunt, verè fiunt ab ipsa voluntate, adeòque ab intrinseco: insuper fiunt cum præcognitione; supponimus enim, metum non auferre usum rationis: ergo sunt voluntaria ex n. 3. & seq. Confirm. 1. Plurima, quæ ex metu fiunt, sunt peccata: adeòque libera: ergo sunt voluntaria; quia simpliciter voluntarium in positivè libero, includitur. Confirm. 2. & magis explicatur. Aliud est, operari tantum cum metu, ita, ut metus non sit causa, sed tantum comes actionis: sicut e. g. Christus timuit mortem: at non ex timore eam obicit, sed ex amore DEI, ad hominum. & in hoc casu metus nihil causat, sed vincitur: & de hoc casu non agimus. Aliud est, operari ex metu, siue ita, ut metus impellat ad volendum efficaciter aliquam actionem, e. g. projectionem mer-

cium in mare, quam in aliis circumstantiis metator nollet: atqui impellere ad simpliciter voluntarium est causare simpliciter voluntarium, ut patet ex terminis: ergo, quod agitur ex meo, tanquam causâ, est simpliciter voluntarium.

45. Dico 2. Metus, qui causat simpliciter voluntarium, non causat formaliter involuntarium secundum quid, sed tantum materialiter. Prob. Metus hic non est causa nolitionis circa objectum, hinc, & nunc simpliciter quidem voluntum, sed inefficaciter simul nolitum: ergo non est causa formæ denominantis involuntarium secundum quid. verbo: res non est inefficaciter nolita, propter metum, propter quem est simpliciter volita, sed propter aliam rationem, vel alium metum. e. g. *projectio mercium* non est nolita propter metum naufragii, sed propter metum paupertatis: ergo non metus naufragii, sed metus paupertatis causat, vel reddit eam projectionem involuntarium secundum quid. Hinc metus naufragii tantum causat materialiter involuntarium; quia movet voluntatem ad volendum aliquid objectum, seu aliquam materiam, quæ ex alio capite, scilicet ex metu paupertatis, ad involuntaria secundum quid.

Neque tamen hoc semper contingit; nam, quando causa metus non est nolita, neque voluntas ullo modo amplectitur motiva abstinencia, tunc actus ex metu est purè voluntarius absque mixtione involuntarii. Sic, qui ex metu gehennæ dolet, se DEUM offendisse, habet dolorem simpliciter voluntarium; non enim dillicet ei gehenna, nec DEUS peccata punient illo igne: neque habet hunc actum conditionem: *Peccarem iterum, si non esset gehenna; alia non doleret salutariter, sed iterum peccaret;* ergo nihil est ei nolitum, adeòque nihil involuntarium secundum quid. Sic etiam homo honestè abstinet à furto ex metu infamiae, vel legis, fura punientis, quin velit abesse infamiam à furto, vel, non esse legem punientem: aut quin vellet furari, si infamia, aut lex non esset. Quia tamen frequentius, quando agitur ex metu, odio habetur causa metus, vel voluntas inefficaciter amplectitur motiva abstinencia, hinc, denominatione delupta à potiori, dicitur metus causare involuntarium secundum quid.

46. Quæ de metu dicta sunt, eadem de vi, seu violentia, intelligenda sunt, si vis non omnino cogat ad actum externum contra voluntatem; nam, si hoc fieret, actus esset simpliciter involuntarius, ob nolitionem saltem affectivè efficacem. Dixi, ad actum externum; quia ad ipsam voluntatem internam nemo cogi potest ex num. 46. Dicitur tamen, voluntati interni violentia, quando adducitur ad consensum per aliquid, cui ipsa valde renititur. Ubi etiam nota discrimen inter violentum, coactum, & involuntarium. *Violentum* est, quod est contra appetitum innatum, & datur etiam respectu inanimatorum. *Coactum*, seu *invitum* est contra appetitum elicium, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectus. *Involuntarium positivè* (de quo est rem) est etiam contra appetitum elicium, sed tamen per se non excludit permissionem effectus.

47. Dico 3. concupiscentia auget intensivè volu-

voluntarium. ita S. Thomas I. 2. q. 6. a. 7. & Thomistæ, Suarez, & alii plurimi. Probatur. Concupiscentia, cæteris paribus, est causa, ut voluntas majore conatu, & intensiore affectu, velit, ut experientia monstrat: hoc est augere voluntarium: ergo. An autem concupiscentia causet pure voluntarium, an mixtum, potest esse qualio de re, potest esse quæstio de nomine. Prima est, an actus ex concupiscentia non simul compatiatur aliquam inefficacem nolitionem, vel aversionem, si non circa objectum, nude in se ipso spectatum, saltem circa id, ut vestrum certis circumstantiis: & ad hanc responde affirmativè, ac puto, discurrentem ferme, sicut de metu n. 45. & dicendum, concupiscentiam formaliter causare pure voluntarium, quamvis possit etiam causare materialiter involuntarium secundum quid; nam ratione concupiscentia voluntas fertur in objectum cum sola inclinatione, nec concupiscentia est ratio ullius aversionis ab eo: at vero possunt esse alias rationes, quæ displicantiam aliquam, vel aversionem inefficacem circa objectum causant. Sic, qui ex concupiscentia actu fertur in voluptates carnis, potest tamen simul habere remorum conscientia, eò quod sciat, annexas esse penas æternas, quæ connexio ei causat aliquam displicantiam inefficacem in iis voluptatibus.

48. Altera est quæstio de nomine, an non tamen actus, ex concupiscentia ortus, stante illa inefficaci aversione, possit dici pure voluntarius: & resp. si per pure voluntarium intelligatur actus, qui sponte sit cum desiderio iplus actionis per se, & non tantum ratione circumstantiarum, seu ad vitandum majus malum, si ne renitentia voluntatis, vi cuius actionem omittetur, si non majus malum metueret &c. Quæ non quidem semper, sed tamen frequenter occurrere solent in actibus ex metu factis, ubi quis non amplectitur actionem propter se ipsam, sed tantum propter circumstantiam majoris mali vitandi, & agit cum renitentia) si, inquam, per pure voluntarium hoc tantum intelligatur, tunc concupiscentia semper causat pure voluntarium. Sic ex concupiscentia luci mercator, insuperhabitis periculis, navigat per mare, & peccator sponte, & cum desiderio actionis obsecræ, ruit in flagitium. Si autem intelligatur per pure voluntarium id, quod excludit quacumque renitentiam &c. tale, saltem non semper, causat concupiscentia. At, quia Aristoteles, & D. Thomas, sentiunt, concupiscentiam causare pure voluntarium, admittendus videatur prior sensus, vel prior explicatio pure voluntarii. Addo etiam, sermonem hic esse debere de concupiscentia antecedente actum; alias non potest eum causare, si primum sequatur, e.g. si posita jam volitione primum exicitur, aut sponte, vel per naturalem redundantiam, postea oriatur.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

49. **O**b. 1. contra 1. conclus. Quæ ex metu sunt, sunt juxta S. Thomam, & Aristotelem sim-

pliciter involuntaria: ergo. Confir. 1. Juxta nos transgressio legis, ex metu facta, esset peccaminosa: hoc est nimis durum: ergo. Confir. 2. Etiam contractus, metu extorti, essent validi: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. antec. Sunt involuntaria in eo sensu, in quo nos hic non loquimur, conc. antec. in nostro sensu, neg. antec. & conf. vide n. 43. ubi citatus est S. Thomas, etiam loquens in nostro sensu. Ad 1. confir. conc. ma. neg. min. Utique peccat, qui metu, etiam am mortis, negat fidem &c. Addo tamen, quod, si metus omnino turbaret rationem, non maneret cognitione necessaria requisita, adeoque nec voluntarium, nec liberum, nec peccatum. Addo secundò, quod, si metus sit gravis, sive excusat ab observatione legis, & tunc actio, etiam voluntaria, non est amplius contra legem: quæ de re de la Croix I. 1. n. 775. breviter tradit has tres regulas.

Prima est, si actio, contraria legi, est intrinsecè mala, metus excusare non potest, ut est clarum. 2. Si est contra bonum commune, non excusat metus mali particularis; quia illud prævalit. 3. Si actio, vel omissione, non est intrinsecè mala, neque præjudicat bono communem, metus damni gravis excusare poterit à peccato; quia legislator non censetur, velle obligare cum tanto incommode. Quis autem metus sit gravis in particularibus casibus, desumendum est ex objecto metus, ex persona timente, ex aliis circumstantiis prudenter examinatis.

Ad 2. confir. dist. ma. Essent validi aliqui contractus ex metu facti, conc. ma. omnes, neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. De hac re vide la Croix I. 3. à n. 634. aliqui enim contractus ex metu facti, sunt validi, sed possunt rescindi: alii neque sunt validi, ut matrimonium: non autem ex defectu voluntarii, quod sufficenter adest, sed ex defectu plenæ libertatis, aut ob injuriam, ob quam jus positivum aliquos contractus omittit nullos, alios annullando decernit.

50. Ob 2. contra 3. conclus. Actio facta ex concupiscentia, seu fragilitate, est minus peccaminosa, quam facta sine concupiscentia: ergo ista minuit voluntarium. Confir. Concupiscentia minuit cognitionem; quia perturbat, & aliquo modo obcæcat intellectum: ergo minuit voluntarium. Resp. dist. conf. concupiscentia minuit voluntarium in specie, hoc est liberum. conc. conseq. voluntarium in genere, neg. conf. Sic etiam amor in patria est minus liber, quam amor in via: in illo omnino non est liber, & tamen est multo magis voluntarius, quam iste.

Si dicas, non posse minui formaliter prædicatum specificum, nisi minuatur etiam genericum, falsum dicis, ut patet in exemplo modò allato. Ratio autem est. Si prædicatum specificum, formaliter tale, exigit participare genericum, in certa mensura, & proportione, tunc potest utique, generico crescente ultra illam mensuram, minui specificum: atqui liberum exigit participare voluntarium in certa mensura, seu intra certos limites inclinationis; exigit enim principia in utramque partem moventia, quibus retardatur inclinatio voluntatis ad unam partem: unde ablatis, vel omnino, vel ex parte, motivis in contrarium alientibus, potest decrescere.

re liberum, crescente voluntario, seu inclinatio-
ne in unam partem.

Ad confirm. dist. antec. Concupiscentia mi-
nuit cognitionem rationum retrahentium. conc.
antec. allicientium, neg. antec. & cons. Con-
cupiscentia facit, ut viviūs repräsententur mo-
tiva allicientia, e. g. voluptas in comedione car-
nis prohibita: & sic auget inclinationem, seu vo-
luntarietatem: motiva autem retrahentia e. g. ra-
tio offendit Divinæ, turpitudi, brevitas, vel
caducitas voluptatis &c. facit, ut obscurius
repräsententur: & sic minuit renitentiam, atque
etiam libertatem: quamvis has rationes non
omnino abscondat; alias omnino tolleret liber-
tatem. Hoc tamen concedo, actum pectami-
norum secundum rationes, seu formalitates ob-
scurius propositas, esse minus voluntarium; nam
ratio, vel formalitas offendit Dei &c. non est ita
voluntaria in dicta comedione, quam ratio, vel
formalitas voluptatis. Imo, si aliqua talis ratio,
formalitas, aut prædicatum, omnino invincibili-
ter ignoratur, etiam omnino est involuntaria.
Ex quo sequitur, quod concupiscentia causet
aliquando involuntarium secundum quid, saltem
juxta explicationem datam num. 48.

§ 1. Ob. 3. Potest quis rem concupiscere
ex aliquo motivo, timere ex alio: ergo etiam
agere involuntariè: ergo potest concupiscentia
causare involuntarium. Confirm. Potest quis
agere ex metu, & concupiscentia simul: sed
tunc agit voluntariè, & involuntariè: ergo.
Resp. neg. conseq. si enim vincat concupiscentia
(alias enim non ageret) tunc vinciat moti-
vum metus, & non curatur, nec facit rem, aut
actionem secundum se nolitam, nec agentem
tristem &c. sed ad summum aliquo modo retu-
dit intensionem voluntarii: hoc autem non est
facere involuntarium strictè in significatione ex-
posita num. 47. Et 48. sic etiam, non quæcumque
motio in oppositum, facit strictè involun-
tarium; alias quilibet actus liber esset involun-
tarius, itemque omnis actus supernaturalis,
qui cum difficultate elicitur. Ad confirm. Vel
metus retrahit, dum concupiscentia attrahit, &
jam responsum est, ut patet consideranti: vel
etiam metus impellit ad actum, & neg. mi. non
enim omnis metus reddit involuntarium ex num.
45. & nullo modo iste; quia causa metus nullo
modo est nolita. Sic latro imperans sicuti,
ut bibat vinum bonum, ac sanum, non reddit
potum involuntarium.

§ 2. Ob. 4. S. Thomas I. 2. q. 77. a. 6. in
corp. ait. *Passio minuit peccatum, in quantum mi-
nuit voluntarium*: ergo concupiscentia, quæ est
maxime passio, minuit voluntarium. Confirm.
Concupiscentia non est principium intrinsecum,
sed est passio extrinseca voluntati: ergo non po-
test augere voluntarium. Resp. dist. am. & S.
Thomas intelligit voluntarium in specie, seu li-
berum. conc. antec. intelligit voluntarium in ge-
nere. neg. ant. & conseq. Cum S. Thomas citat-
us n. 47. expresè dicat, concupiscentiam magis
facere voluntarium, utique hæc non intel-
ligit idem voluntarium, ne sibi manifestè con-
tradicat. Accedit, quod S. Doctori non sit in-
usitatum, per voluntarium intelligere liberum
ex n. 19. Rursus ibidem dicit, in tantum actum
aliquem esse peccatum, in quantum est volun-

tarius: quod falsum esset, nisi per voluntarium
intelligeretur liberum; nam ad peccatum requi-
ritur non quæcumque voluntarietas, sed libera:
ergo de ista est sermo S. Doctori.

Ad confir. neg. antec. Per principium ex-
trinsecum hæc intelligitur illud, quod non tan-
tum est distinctum à voluntate; sed vim, & vio-
lentiam, ei infert ab extrinseco; nam, licet à vo-
luntate distinctum sit, si tamen eam moveat, pro-
positis talibus motivis, quibus illa ita excitatur,
ut ex inclinatione sua intrinseca, & motu, ut ita
dicam, proprio, assentiat, censetur principium
moveare sufficienter ab extrinseco: & sic iuxta
Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 3. sec. 3. n. 14. qui mo-
vet per consilium, vel preces, non dicitur mo-
vere extrinsecè: at verò, qui moveret per metum,
quia impellit ad aliquid contra intrinsecam incli-
nationem voluntatis, dicitur mouere extrinsecè.
Quando igitur S. Thomas loco objecto dicit:
Est autem aliquid in nobis dicitur per rationem, &
voluntatem: intelligi non potest, nisi de inex-
istentia in ordine ad libertatem, de qua ibi agi-
tatione peccati, ad quod requiritur libertas.

ARTICULUS VII.

Quomodo ad voluntarium se habeat
Ignorantia.

§ 3. A Liud est pura Nescientia, aliud
Ignorantia: illa est pura negatio
scientiæ, vel cognitionis, quæ eti-

am datur in lapide, qui non dicitur propriè
ignorans: ista est negatio scientiæ in subjecto
capaci, sive, cui competit illa scientia, & quam
si non habeat, censetur imperfectum. e. g. filo-
logicus nesciat syllogisticas regulas, vel Christia-
nus articulos fidei. Vocatur hæc etiam igno-
rantia privationis, cui opponitur à quibusdam
Ignorantia prava dispositionis, quæ tamen non
tantum est negatio scientiæ, sed error positivus,
contrariè oppositus veræ de re aliqua notitiae
e. g. heres quælibet, quæ contrariè opponitur
veræ de rebus fidei scientiæ.

§ 4. Jam verò ignorantia privationis, seu
proprie dicta, dividitur in ignorantiam juris &
facti. Ignorantia facti est, quando quis ignorat al-
iquam rem particularem, quæ est objectum ali-
cujus actionis moralis, e. g. nescit, esse clericum,
quem percutit: vel nescit, esse diem festum,
quo laborat. Ignorantia juris est, quando quis
nescit, quid lege, vel quasi lege, sit præceptum,
aut prohibitiū. e. g. si quis nescit, percussione
clericis annexam esse excommunicationem: vel
exercitium hujus, aut illius artis, esse die festo pro-
hibitum. Cum autem detur triplex Jus, Natu-
rale, Divinum positivum, & Humanum; hinc eri-
am ignorantia juris subdividitur in Ignorantiam
Juris, Naturalis, Divini, & Humani, quorum elati-
or explicatio petenda ex tractatu de justitia
& jure.

Dividitur 2. ignorantia, in genere ac-
cepta, in ignorantiam Invincibilem & Vincibilem.
Prior, seu invincibilis est, quæ morali diligenter
superari, aut tolli non potest: vel quia tali igno-
ranti nunquam in mentem venit dubitare, aut
cogitare de opposito: vel quia, etsi dubium ortum
fue-

fuerit, tamen adhibita diligentia inquisitione, ejus solutionem obtinere non potest. *Vincibilis* autem ignorantia est, quando quis, adhibita moraliter diligentia, oppositam scientiam, seu dubii solutionem, acquirere potest.

Et, si quidem sit obligatio rem sciendi (sicut semper est obligatio ad suo modo scientiam, actionem esse licitam, casu quo quis eam ponere velit) debet adhiberi moralis illa diligentia, quae pro diversitate circumstantiarum, quandoque requiritur major, quandoque sufficit minor. Quodsi adhibeatur diligentia aliqua, sed non per obligationem, aut circumstantiam rei &c. ignorantia remanens dicitur adhuc *vincibilis*. Si nulla, vel modica tantum diligentia, adhibeatur, dicitur *ignorantia crassa*, vel *lata*; & talis ordinari est solet ignorantia earum rerum: quae communiter ab ejusmodi conditionis hominibus sciuntur. Si quis autem omnino data operâ velit ignorare, vel non inquirere, ut liberius agere, vel ignorantia excusationem praetexere possit, dicitur *affectata*. vide plura apud Layman l. 1. tr. 2. c. 4. His positis

55. Dico 1. Ignorantia vincibilis non tollit voluntarium. Ita communissime omnes; cum nemo dicat, istam ignorantiam excusare operantem ex ea à peccato, sicut tamen excusaret, si voluntarium tolleret. Prob. Qui ex tali ignorantia operatur, vult ipsam actionem prohibitam ponere; si enim non vellet, eam omittet. Neque dici potest, quod eam non velit, ut prohibitat; quia, cum ipsi subortum saltem sit dubium de prohibitione, & ipse nolit, hujus solutionem morali diligentia sibi procurare, operatur cum dubio pratico, seu implicite est ita constitutus, ut actionem velit ponere, sive sitlicita, sive prohibita (ut omnes loquuntur agentes de dubio pratico) adeoque actionem etiam vult, quamvis prohibita sit: consequenter hæc quoque ut talis, est ei voluntaria. Certè si serio eam nollet, ex hypothesi prohibitionis, tunc in dubio, vel eam omittet, vel saltem serio in licentiam, aut prohibitionem inquireret. Hucusque dicta, vera quidem sunt de omni ignorantia vincibili: at multò magis locum habent in ignorantia omnino affectata, quæ in se directe voluntaria est, de quo vide S. Thomam. 1. 2. q. 76. a. 3. in corp. Quare, ut jam dictum, omnes autores agentem male ex ignorantia vincibili condemnant peccati.

Nec dicas, posse contingere, ut quis actionem malam ponat, dum vincibiliter, non tamen affectata, ignorat, eam esse malam, e. g. si ob tandem laboris nolit veritatem inquirere, cum posset: eam tamen actionem non ponere, si prohibitat sciret. Resp. enim, talem agere cum dubio pratico, & consequenter actionem, etiam ut prohibitam, sufficenter ei voluntarium est. Saltem negari non potest, in hoc casu ignorantiam ipsam indirecte voluntariam esse; quia operans voluntariè omittit diligentiam inquirendi, quæ omissione est causa ignorantie ut perseverantis. Et hinc actio quoque est voluntaria in causa, seu in ignorantia, consequenter adhuc peccaminosa, ut omnes docent de actibus illicitis, in causa voluntarii.

56. Dico 2. Ignorantia invincibilis tollit voluntarium. ita communissime omnes. Prob.

Voluntarium, ut dictum n. 3. juxta Aristotalem 3. ethic. 1. est: *Cujus principium est in agente cognoscente singula, in quibus est actus*, sive ut explicatum. n. 4. quod est ab intrinseca potentia appetitiva, affectivæ in aliquid tendente: tale autem non potest esse sine cognitione; ut enim communis fert parceria: *Nihil volitum, quin precongitur*. Dein debet esse à cognoscente singula, scilicet illa, quæ voluntaria sunt: ergo, ubi datur aliorum ignoratio, ea voluntaria esse non possunt. Imò, sicut res secundum se cognoscantur, si non cognoscantur omnes ejus circumstantiae, vel omnia ejus prædicta, non possunt ea circumstantiae, vel prædicta dici voluntaria. e. g. si invincibiliter ignorem, aliquem esse clericum, & eum quacunque de causa percutiam, et si mihi voluntaria sit percutio ut sic, vel hominis tantum, non est mihi voluntaria percutio clerici: vel, si ignorem esse diem Veneris, & comediam carnes, et si voluntaria sit mihi ea consumptio, non tamen est voluntaria ut prohibita.

Et hoc videtur omnibus ita clarum, ut in eo autores omnes consentiant. Etiam si, qui negant, ignorantiam invincibilem à peccato excusare; quippe isti (quamvis male, ut videbimus) docent, non requiri ad peccatum, ut sit voluntarium in se, aut in causa peccanti voluntaria, sed sufficere, ut sit voluntarium in causa, peccanti non voluntaria, e. g. in Adamo peccante: hinc illa propositio inter Bajanis damnatas 44. *Ad rationem peccati non pertinet voluntarium*, item illa nonnullorum (ut ait: *Viva p. r. Trutinae Theol. in primum Propositionem ab Alexandro VIII. damnatam*) Bajanorum, ac Jansenistarum assertio, inter triginta & unam proscriptas, prima. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale*, & dementitum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis. Cum autem ipsa hæc quæstio, an ignorantia invincibilis à peccato excusat, sit in se gravissima, & post Jansenii Ypresis tempora valde celebris, meretur specialem hic locum. Quare

57. Dico 3. Ignorantia invincibilis, sive facti, sive juris, tam naturalis, quam Divini positivi, aut humani, operantem ex ea excusat à peccato. De hac assertione Jansenius, et si ejus adversarius, tamen sic scribit l. 2. de statu nat. laps. c. 2. *Generale Scholasticorum pronuntiatum est*, quod, quidquid ex invincibili sit ignorantia, hoc ipso culpæ vacat. Et sane in hoc communissime omnes consentiunt. Probatur 1. auctoritate irrefragabili Alexandri VIII. damnantis hanc inter 31. propositiones secundam: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*: ergo etiam ignorantia juris naturalis excusat. Si autem ista, multò magis ignorantia juris positivi, ut adversarii facile concedunt, & nulla est ratio hanc excipiendi.

Probatur 2. auctoritate S. Augustini, qui adversarii Jansenianis sere solus præ omnibus Patribus estimatur, & clare pro nobis stat; sic enim habet. l. 3. de lib. arb. c. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras*. Rursus eod. lib. c. 22. *Non enim, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc anima deputatur in reatum*, sed

sed quid scire non studuit, & quid dignam facultatem comparanda ad recte faciendum operam non dedit. Similia habet hinc inde alibi, ex quibus patet, S. Augustinum docere, quod omnis ignorantia, quam quis invitus patitur, vel que non est libera, sed naturalis, hoc est, invincibilis, excusat a reatu, & culpa; nullam enim excipit: & si aliquando dicat, peccari ab ignorantibus, eum semper loqui de vincibiliter ignorantibus, saltem quando peccatum sumit in proprio, & non tantum in metaphorico sensu, ut magis ex solutione objectionum patebit.

58. Confir. ex S. Thoma 1. 2. q. 76. ubi pluribus articulis, nempe 1. 2. 3. 4. idem docet, & quidem a. 3. in corp. sub finem licet ait. Si vero sit talis ignorantia, que omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenet, talis ignorantia omnino excusat a peccato & a. 4. in corp. sub initium sic habet: Manifestum est autem, quod ignorantia, que totaliter a peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, sed omnino afferit. Pariter Magister Sententiarum l. 2. dist. 22. lit. k. vel s. 11. ait: Est enim ignorantia triplex, & eorum scilicet, qui scire nolunt, cum possint, quae non excusat; quia & ipsa peccatum est: & eorum, qui volunt, sed non possunt, quae excusat, & est pena peccati, non peccatum: Et eorum, qui quasi simpliciter nesciunt &c. de quibus ultimis verbis plurimum. 71. Interim ex his habetur, juxta hos Doctores omnem ignorantiam (nam nullam exceptiunt) si invincibilis sit, excusare a peccato, adeoque falsum esse, quod antiqui Scholastici negarent universaliter, ignorantiam juris naturalis excusare a peccato.

59. Prob. conclusio 3. ratione. Ad rationem peccati necessarium requiritur voluntarium, vel in se, vel saltem in causa peccanti libera: atque, quod invincibiliter est ignorantum, non est voluntarium: ergo non est peccatum. major partim patet ex damnatis propositionibus, n. 56. adductis, partim ex eo, quod sine voluntario non potest esse liberum, & sine libertate nequit esse peccatum: min. probata est conclusio secunda: ergo. Confir. Ad libertatem, sine qua peccatum esse non potest, juxta omnes requiritur cognitio indifferens de objecto, vel amando, vel fugiendo, & quidem non tantum de objecto realiter sumpto, sed de sumpto sub ea formalis ratione, sub qua eligitur; non enim possum illud libere eligere, quod non cognosco: adeoque, si aliquam rationem formalem, e.g. malitiam, in objecto invincibiliter ignoro, eam non libere eligo, consequenter neque libere eligo objectum sub ea ratione: si autem objectum non libere eligo sub ratione malitiae, non pecco: ergo a primo ad ultimum, sine cognitione tali indifferente non pecco: atqui ignorantia manifeste excludit eam cognitionem: ergo.

60. Probatur conclusio 4. Si ignorantia invincibilis non excusat, sapientis quis necessarium peccaret, quod juxta omnes recte sentientes est impossibile, & damnatum est a S. Pio V. in propositione Bajana 67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessarium facit: ergo, prob. ant. Si quis invincibiliter ignorat, aliquid esse prohibitum, non potest se ab ea ignorantia libe-

rare; unde, si actionem eam faciat, necessario peccat. Nec dicas, posse eum actionem illam omittere; nam praeterquam, quod intolerabile onus imponeatur hominibus, si obligarentur ad omittendas actiones, de quibus nec dubium ipsis incidi, ne forte sint malae, saepe tales actiones proponuntur ut praecepta; e.g. potest faciliter contingere, ut rudi cuidam homini videatur praeceptum mendacium, etiam conjunctionem cum gravi sua, & alterius tertii infamia, ad salvandam proximi vitam; talis juxta adversarios necessario debet peccare; quia, si non mentiatur, agit contra conscientiam erroneam, ex jure naturali graveriter obligantem: si vero mentitur, agit contra praeceptum naturale non mentiendi, nec infamandi, quamvis ignorantum, tamen obligans. Unde, si talis, etiam amore DEI, & proximi, vinceret magnam repugniam, quam sentit in se, vel in terro, amico suo, infamando, & mentiretur; quia invincibiliter putaret, id esse praeceptum, mereretur poenas inferni: quod dicere prorsus est horridum, & misericordia DEI omnino dissonum. Aliud est, si ignorantia, vel error sit invincibilis, de quo infra a. n. 41.

61. Dico 4. Datur ignorantia invincibilis, non tantum juris Divini positivi, aut humani, sed etiam juris naturalis. Equidem prior conclusio, quae tantum conditionalis est, & procedit ex suppositione, quod talis ignorantia deatur, certior est: & hinc, si qui antiquiores Scholastici visi sunt docere, quod ignorantia juris naturalis non excusat a peccato, potius judicandi sunt contrarii huic quartae, quam priori tertiae conclusio, seu, potius negasse possibiliter in hac providentia talis ignorantiae, quam ei actu existenti negasse vim excusandi a peccato. Attamen hæc quartæ conclusio est quoque receptissima, & etiam quantum agit de jure naturali, est S. Thomæ 1. 2. q. 94. a. 4. & s. item clariss. q. 100. a. 1. in corp. vide infra a. n. 272. ubi fulsis de mente S. Doctoris. Probatur autem hæc conclusio. In primis, quod attinet ad jus humanum, negari non potest, plurimas leges tam Ecclesiasticas, quam civiles ignorari invincibiliter, non tantum a plebe, sed etiam a doctis; aliis, qui Juri Civili tam Communi, quam Patrio, itemque Juri Canonico, operam non dedissent, omnes culpabilis ignorantia tenerentur: imo, eum in dies edantur novæ Constitutiones &c. etiam Juris utriusque peritie eas sapientissime invincibiliter nesciunt, ut nihil dicam, de inculpata ignorantia veri sensus plurimarum legum, que toti iudiciis diversis, etiam inter Jurisconsultos, aniam præbet, quæque in ordine ad actiones morales eodem modo se habet, ac ignorantia legum ipsatum.

Pariter etiam Jus Divinum positivum, quo ad aliqua saltem præcepta inculpabiliter ignoratur, nam multi etiam docti negant aliqua esse jure Divino præscipta, quæ ab aliis affirmantur. Certè ex variis propositionibus damnari circa administrationem, vel usum Sacramentorum, quæ jus Divinum positivum porissimum attingunt, immotuere multa, quæ antiquos Doctores invincibiliter latuerunt: & latent adhuc multa modernos, quæ futuris temporibus immotescerent. Hinc, nec Jansenius, nec alii adverari, in admittenda ignorantia ista difficiles stant: at in admitt-

tenda invincibili ignorantia juris naturae diffici-
lores se præbent, non tantum Janseniani, sed
etiam aliqui alii: quamvis & isti planè sint nimis
negidi, si plus velint, quām nos sponte damus.

62. Damus enim, non dari ignorantiam in-
vincibilem juris naturae plenam, seu totalem, id
est, totius juris naturalis: imò damus, etiam
non dari ignorantiam invincibilem primorum ju-
ris hujus principiorum, qualia sunt, e. g. DEUM
et colendum, parents honorandos, non faci-
endum alteri, quod tibi non vis fieri &c. quin
nec veritatum, facilimè inde fluentium, quales
sunt, e. g. proximum non esse necandum, pa-
rentibus in necessitate subveniendum &c. ista
enim, ex communis SS. Patrum, non possunt ho-
mines inculpabiliter ignorare: id quod etiam de-
sumitur ex psal. 4. v. 7. *Signatum est super nos
lumen vultus tui Domine: hoc est: ratio natu-
ralis animo nostro indita est, cuius in luce omnia
ista clarescunt.* Conclusio autem nostra proce-
dit de veritatibus, à primo illo lumine paulò re-
motioribus, quarum multas sanè invincibiliter
ignorari posse censemus.

63. Probatur autem sic. Si nihil potest in-
vincibiliter ignorari, quod spectat ad jus naturae,
tunc viri sanctissimi, ac doctissimi, peccātum
formaliter, quoties assertions contradicitorias
in materia juris naturalis tradiderunt, quod sa-
pius factum: hæc sequela est per se absurda, &
sine iniuria tantorum virorum admittit non potest:
ergo, ma. quoad, 1. p. aperte sequitur ex doctrina
adversariorum: quoad 2dam verò etiam negari
non potest, nisi ab eo, qui maximorum illorum
virorum scripta, & vastas lucubrations, non vi-
dit; nam in his crebrò occurruunt doctrinæ con-
tradictoriae, etiam circa jus naturale. Sic S.
Bonaventura judicavit, hominem ex lege natu-
rali charitatis teneri, statim post admissum grave
peccatum, ad poenitentiam: at S. Thomas id ne-
gavit. Idem Anglicus cum plurimis sequaci-
bus tradit, quod Judex, eti privata notitia ali-
quem sciat innocentem, tamen in foro externo,
debeat eum, juxta allegata & probata, condemnare
ad mortem. At Scotti asseclæ contrarium te-
nent: & tamen hæc controversia jus naturale
concernit.

Similiter Doctores hinc inde negarunt, juri
naturali opponi, quæ tamen ei adversari modo
certissimum est. Sanè inter propositiones, ab
Alexandro VII. & Innocentio XI. damnatas, plu-
res longè erant contrariae juri naturali, quām
tantum positivo: & adhuc in pluribus aliis Do-
ctores circa jus naturale sibi oppositi sunt. Opus
est tantum, inspicere Theologorum, præsertim
moralium, vasta volumina, & dubitari de hoc
nullatenus poterit. Nec dicas, istos auctores
non deduxisse in praxi suas opiniones, adeoque
contra jus naturale haud peccasse; nam utique
est contra jus naturale, culpabiliter errorem
docere, & sic alios in eundem inducere. Jam
verò, quod in minori positum est, scilicet sine
injuria tantorum virorum dici non posse, eos
formaliter peccasse, negari non potest, nisi per
imprudentiam, & irreverentiam.

64. Confirm. 1. Est experientia certissi-
mum, plures, præsertim pueros, vel pueras, ad
usum rationis accedentes, multa ignorare, esse
peccata, quæ juri naturae adversantur: & quis
R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

dicat, ignorantiam fuisse semper vincibilem;
cūm sèpe, nec dubium, nec scrupulus ullus iis
inciderit, ut interroganti confessario sèpe ase-
runt, etiam ii, qui poitea de his ipsis scrupulose
se accusant? Et quo magistro sèpe id didicis-
sent; cūm sèpe talia taceantur, ne doceantur
peccare? Imò etiam adulti multa talia ignorant,
etiam, quæ ad ipsorum statum pertinent: quin
multi difficulter capiunt, aliqua esse semper ma-
la, e. g. mendacium in omnibus circumstantiis.
Sanè tertur Plato id non credidisse, atque Si-
nenses (populi alias minimè barbari) id ægerri-
mè credere. Confir. 2. Sicut admittitur invin-
cibilis ignorantia juris positivi; quia sunt innu-
mera ejus partes, seu leges, ita debet admitti
etiam ignorantia juris naturalis; quia & hujus
leges, mediæ ex primis principiis deductæ,
sunt etiam plurimæ: & experientia est æquale
de utroque.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

65. **O**b. 1. contra 3. conclus. Est in-
negabile, dari peccata ignoran-
tia, ob quæ debeamus cum
Psalista DEUM orare: *Delicta juventutis meæ,
& ignorantias meas ne memineris. psal. 24. v. 7.*
ergo ignorantia non excusat. Confir. 1. Christus
oravit Patrem pro crucifixoribus suis: *Pater di-
mitte illis; non enim sciant, quid faciunt. Luc. 23.
v. 34.* ergo etiam nescientibus, seu ex ignorantia
operantibus, opus fuit veniam, adeoque peccâ-
runt. Confir. 2. S. Paulus 1. ad Timotheum, v. 13.
de se ait: *Sed misericordiam DEI conjectus sum;
quia ignorans feci; ergo peccavi, quamvis igno-
rantia laboraveti.* Confir. 3. Christus Joan.
16. v. 2. prædicti, arbitraturos homines, se ob-
sequium præstare DEO, si interficiant Aposto-
los: & tamen, horum perfecutores peccârunt:
ergo nec ignorantia, nec existimatio falsa, de
bonitate sua actionis, excusat, adeoque etiam
is, qui, in casu nostræ probationis, pro salute pro-
ximi, mentiretur, peccare.

66. Resp. conc. ant. dicit. conf. Non ex-
cusat ignorantia vincibilis, conc. cons. non excu-
sat invincibilis, neg. conf. Ignorantia Davidis, sal-
tem aliquæ, absque dubio fuerunt vincibles,
Sanè non facile capitur, omnes ejus ignorantias, de filiorum suorum, Ammonis, Absalonis, &
Adonæ, gestis, ac dictis, expertes fuisse omnis
negligentia, cuius veniam postea peterer. Nec
magis credibile est, omnes ejus ignorantias fuisse
invincibilis, quām omnia ejus delicta juven-
tutis, fuisse patrata ante septennium. Similiter
ad omnes tres confirmationes respondeatur, scilicet
ignorantias, de quibus ibi est sermo, fuisse
vincibles. Cetèrè Judæi, atque Gentiles, qui ne-
cèm Christo Domino intulerunt, oppidò crastæ
ignorantia laborârunt; nam viro plurimis pro-
digis claro, morum, ac doctrinæ sanctitate
celeberrimo, se Messiam esse afferenti, eo tem-
pore, quo hunc sacræ paginæ venturum signa-
bant, utique potuissent, ac debuissent credere,
& nullatenus eum morte afficere. Unde, cūm
Christus ignorantiam eorum Patri allegavit, tan-
tum

tum innuere voluit, eos aliquantò minus peccasse, quām si plena cum scientia, atque a deo animo magis obstinato, necem sibi intulissent. Pariter S. Paulus, tunc adhuc Saulus, vincibiliter erravit; quia & ipse ex prodigiis Christi, & Apostolorum, itēmque ex S. Scriptura, quam Gamaliel magistro didicerat, poterat veritatem doctrinæ Christianæ agnoscere. Nec minus sequentes Christianorum persecutores, si mente bona ad prodigia, ad sanctitatem fidei, ac mortum, ad fortitudinem martyrum, ad alia signa voluissent attendere, facile Religionis nostræ veritatem agnoscere, & non DEO, sed dia-bolo, per cædem Christianorum præstari obsequium, intellexissent.

67. Dices 1. Tamen Abimelech Rex Geraræ Gen. 20. invincibiliter ignorantia, Saram esse uxorem Abrahæ, & bona fide existimans, ejus esse sororem, sibi assumendo eam in uxorem, peccavit, ut S. Augustinus acriter adversus Julianum l. 3. c. 19. defendit: ergo. Resp. In primis ignorantia hæc non fuit juris, sed facti; non enim Abimelech ignoravit, illicitum esse, uxorem alienam sibi assumere: sed ignoravit, Saram esse uxorem, quod erat facti. Unde, cūm etiam adversarii admittant, ignorantiam facti excusare à culpa, ipsimet objectionem hanc solvere debent. Resp. 2. juxta S. Augustinum loc. cit. peccatum illius regis valde modicum fuisse; vocat enim Sanctus hic Doctor quantulumcunque peccatum. Hinc juxta Hugonem à S. Charo in c. 20. Gen. & Henricum Gandavensem quodl. 12. q. 25. Abimelech aliquam parvam negligentiam admisit in inquirendo: vel juxta Menochium in c. 20. Gen. v. 6. peccavit auferendo invitam, non autem adulterium attentando: à quo eum excusat DEUS, ibidem v. 6. aiens: *Et ego scio, quod simplici corde feceris.*

Dices 2. Ipsum etiam Jus Canonicum asserit, ignorantiam juris naturalis non excusare; nam c. Turbatur. 1. q. 4. sic habetur: *Ignorantia juris alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnable est: ergo.* Resp. 1. dist. antec. Jus Canonicum docet, non omnem ignorantiam juris naturalis excusare. conc. ant. docet, omnem non excusare. neg. antec. & cons. videtur enim ibi agi de primis omnino principiis; quia agitur de honore habendo patronis: vel tantum agi de foro externo, in quo excusatio petita ab ignorantia sæpe non admittitur. Si hoc non placeat dicere, respondeo, textum S. Ambrosii, ex quo caput illud in Gratiani decretum translatum est, hæc verba non habere, compilatorem autem, vel glossatorem, qui ea addidit, non habere majorem autoritatem, quām habeat author privatus, quæ non prævalet auctoritati aliorum, sine numero nobiscum sententium.

68. Ob. 2. ex Jansenio. l. 2. de stat. nat. laps. c. 6. Etsi ignorantia juris positivi à peccato excusat, non tamen excusat ignorantia juris naturæ: ergo. prob. ant. Ignorantia juris naturæ est poena peccati originalis, non autem ignorantia juris positivi: ergo illa non excusat, sed, quod ex ea fit, est peccatum, & simul ipsa est poena peccati, ut habet S. August. ep. 105. post medium. *Ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem,*

qui non potuerunt, poena peccati. prob. ant. illa sola ignorantia est poena peccati originalis, cui opposita scientia fuit connaturalis statui iustitiae originalis: sed sola scientia juris naturæ fuit ei statui connaturalis, seu debita (quia non debuit tunc dari ollum jus positivum, seu expeditivum; his enī potuisset carere ille status) a. go. Hoc argumentum Jansenius vocat radicem arcanae doctrinæ: melius dixisset, false.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. non omnis ignorantia, immo amentia, & omne corporis, ac animæ malum, quo nunc universaliter affligit humana natura, est supplicium peccati originalis. Ad prob. ant. dist. ma. cui oppo-sita scientia fuit statui iustitiae originalis, tantum absolute debita. neg. ma. etiam debita pro omni hypothesi, illi statui convenienti, supposita purificatione conditionis. conc. ma. & dist. min. fuit sola debita absolute. conc. min. fuit sola debita pro omni hypothesi, illi statui convenienti &c. neg. min. & conf. Si DEUS voluisset tunc homini tantum imponere præcepta naturalia, fuisse ipsi absolute debita tantum notitia istorum: & quidem absolute potuisset id fieri. At supposito, quod DEUS voluerit, homini imponere præcepta positiva, quæ illi statui etiam conveniebant, (nam tale fuit præceptum, non comedendi pomum ex arbore scientiæ boni, & malii) erat quoque debita notitia hujus præcepti, sicut & aliorum, si DEUS plura positiva, ut potuisset, voluisset imponere. verbo: ex perfectione illius statutis infertur, non potuisse in eodari ignorantiam illius præcepti obligantis, sive naturalis, sive positivi: unde ex modo arguendi Jansenii ignorantia cuiuscunq; talis præcepti est poena peccati originalis.

69. Ob. 3. S. Augustinus clare docet, ignorantiam omnem juris naturæ non excusare ergo. Resp. neg. ant. Quando enim afferit, peccari, ex, vel cum ignorantia, ordinari in exemplum adducit peccata ignorantia, à Davide, vel Paulo, vel ab Abimelecho admisit, cuius ultimi fuit ignorantia facti, ut suprà ostendimus. n. 67. S. Paulus (cujus, ut & Davidis l. 3. liber. arb. c. 18. meminit) laboravit ignorantia juris Divini positivi, seu Legi Evangelica: Davidem autem ex nulla alia, quām juris naturalis, ignorantia peccasse, nemini persuadebitur; & verosimiliter etiam peccavit ignorantia facinorum à filiis (de quibus suprà n. 66.) admisit. Dein S. Doctor, quandocunque ait, per ignorantiam peccari, aut loquitur de ignorantia vincibili, aut de peccato improprietate: quod probatur, tum ex textibus, in probatione secundæ conclusionis allatis, tum ex eo, quod in exemplum ignorantiae adducat, aut ignorantiam Pauli, aut Davidis, aut Iudeorum, Christo, & Apostolis infensorum, quæ vincibilis fuit. Ulterius S. Doctor l. de grat. & lib. arb. c. 3. de seruo Domini sui voluntatem nesciente, & tamen vapilante, loquens, ait: *Nec tamen ideo configendum est ad ignorantia tenebras, ut in eis quaque requirat excusationem; aliud enim est nescire, aliud scire noluisse; voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, ut bene ageret.* Ubi manifestè sentit, ignorantiam servilius vincibilem fuisse:

70. Alias vero, ut diximus, non loquitur

ur de peccato proprio dicto, ut l. 3. de lib. arb. c. 19. ubi, cum dixisset: *Nam illud, quod ignorans quisque non recte facit, & quod recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata; quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt; illud enim precedens meruit ista sequentia:* explicat de in duplice conceptionem vocis peccatum, similitudine vocis lingua. Ut enim non tantum illud membrum, quo voces formamus, sed & ipsa verba dicuntur lingua; unde alia vocatur lingua Graeca, alia Latina: sic (ait S. Augustinus) non solum peccatum illud dicimus, quod proprio vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab scientie NB. committitur) sed etiam illud, quod jam de brevis supplicio consequatur, necesse est. Quibus simillima habet l. 1. de nuptiis, & concupis. c. 23. Item in exposit. epist. ad Galat. in c. 5. ait: *Aliud est enim non peccare, aliud non habere peccatum; nam, in quo peccatum non regnat, non peccat, id est, qui non obedit desideriis ejus: in quo autem non existunt omnino ista desideria, non solum non peccat, sed etiam non habet peccatum.* Ex quibus patet, S. Doctorem, quando forte quædam, ex ignorantia invincibili facta, appellat peccata, non loqui in proprio, sed in latiore sensu, in quo ad Rom. 7. concupiscentia appellatur peccatum.

71. Dices. Tamen S. Augustinus l. de grat. & lib. arb. c. 3. verbis supra adductis subiectis sequentia: *Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanguam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propriea non creditur; quia non audit omnino, quod crederet: sed fortassis, ut minus ardeat: ergo etiam, qui tantum simpliciter nesciunt, damnantur.* Resp. om. totum & neg. suppositum, quod nescire simpliciter sit idem, ac nescire invincibiliter. Triplicem ignorantiam, ut supra n. 58. diximus, distinguit Magister Sententiarum, inter quas tertiam sic describit: *Eorum, qui quasi simpliciter nesciunt, non reuidentes, vel proponentes scire, que neminem plenè excusat, sed fortassis, ut minus puniatur.*

Ecce simpliciter nescire est non reuenere quidem, sed neque etiam proponere, vel curare, ut scias, hoc est, non quidem est aperte scientiam fugere, sed neque illam labore congruo procurare, seu, non quidem affectata, sed tamen crassâ ignorantia laborare. Et certè expositio hæc S. Augustino maximè conformis est; cum utique inter scire nolle, & inculpabiliter, seu invincibiliter nescire, seu inter ignorantiam affectatam, & invincibilem, medium detur, scilicet simplici ignorantia laborare ex negligentia. Obiectum quidam hic etiam textum Angelici quodl. 8. a. 13. *Quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusat per hoc, quod est secundum conscientiam.* Sed de hoc agemus loco magis proprio, quando examinabimus, an in dubio legis semper sequendum sit tutius. n. 271.

72. Ob. 4. contra 4. conclus. Si datur ignorantia invincibilis juris naturæ, tunc præcepta taliter ignorata, vel obligant ignorantem, & sunt impossibilia: vel non obligant, & sunt frustranea: neutrum potest dici: ergo. Resp. neg. ma. & dico, quod obligant scientes, quibus non sunt impossibilia, non autem in actu secundo obligant ignoratos; nec tamen propterea sunt frustranea, et si non omnes omnino homines pro-

ximè obligent; quia finem sufficientissimum habent, si obligent plures scientes. Hoc ipsum adverfari debent respondere de plurimis legibus positivis: consequenter non erit absurdum, idem dicere de quibusdam legibus naturalibus.

73. Ob 5. DEUS facienti, quod est in se, non denegat gratiam: ergo, si homines diligenter orarent, vel facerent, quæ DEUS ab ipsis requirit, nil juris naturalis ignorantem: ergo, si aliquid hujus ignorant, vincibiliter ignorant. Confir. S. August. l. 3. de lib. arb. c. 20. de DEO ait: *Negligentibus autem, & peccata sua de infirmitate defendere volentibus, non ipsam ignorantiam, difficultatemque pro crimen obijceret, sed quia in eis potius permanere, quam studio querendi, atque discendi, & humilitate confitendi, atque orandi, ad veritatem, ac facilitatem, peruenire voluerunt, justo supplicio vindicaret. & c. 22.* Quod ergo ignorat, quid sibi agendum sit, ex eo est, quod nondum accepit: sed hoc quoque accepit, si hoc, quod accepit, bene usa fuerit: accepit autem, ut pie & diligenter querat, si volet: ergo ex S. Augustino diligenter orantes, & quarentes, accipient scientiam, nec patientur ignorantiam.

74. Resp. Hæc objectio injuriam facit sanctissimis viris, Thomæ, Bonaventuræ, Scoto, ac innumeris aliis, quasi non piè orâissent: vel necessariam ex parte sua diligentiam, & inquisitionem veritatis, omisissent; cum tamen plures eorum doctrinam suam magis orationis, quam studiorum assiduitate, adepti sint, & veritatis indagandæ gratiâ, dies noctesque laborârint. In forma. neg. conseq. DEUS quidem facienti, quod est in se, nil negat necessarii ad salutem ipsius: at negat sèpius alia, non necessaria, inter quæ merito computanda venit scientia aliorum, juris quidem naturalis præceptorum, sed hic, & nunc, proximè non obligantium, quibus proin etiam non observatis, adhuc patet recta in cœlum via, sicut juxta adversarios eadem patet, non observatis quibusdam juris positivi præceptis, inculpabiliter ignorantis.

Ad confirmationem eadem servit responsio. Ex objectis textibus S. Augustini titulè quidem probatur, ignorantiam, ex qua peccatur, vincibilem esse oratione, aut fideli inquisitione: at non probatur, omnem ignorantiam esse vincibilem; cum DEUS orantibus quidem concedat notitiam illorum, sine quibus peccatum vitati non potest, aut ad quæ hic, & nunc, proximè obligat; quia talis scientia ad salutem necessaria est: at non concedit DEUS, etiam orantibus, notitiam aliorum omnium, ad salutem non necessariorum, ut jam dictum. Tadmod adverto, quod S. Augustinus citatis textibus loquatur de negligentibus, quales non sunt plurimi, qui tamen multa, quæ etiam ad ius naturale spectant, ignorant, ut jam ostensum, & experientia insuper quotidiana demonstrat.

QUESTIO II.

De Libero.

ARTICULUS I.

Quid, & quotplex sit Libertas.

75. **L**ibertas, ut videre est apud Magistrum Sententiarum l. 2. dist. 25. quasi